

TASAVVUF RİSALELERİ

DUA ÂDABI

Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî

HÂCEGÂN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

HÂCEGÂN
İstanbul 2016

HÂCEGÂN

Tasavvuf Risaleleri: 6

yayin@semerkand.com

ISBN: 978-605-159-239-8

Yazar : Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevi

Çeviren : Yrd. Doç Dr. Fetullah Yılmaz

Editör : A. Kasım Fidan

Dini Tashih : Fethullah Erdoğan

Tashih : Mehmet Günyüzlü
Abdurrahman Altundağ

Kapak : Ahmet Alataş

İç Tasarım : M. Vehbi Ümit

Baskı : Sistem Matbaacılık
Davutpaşa Cad.
Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa/İstanbul
Tel: 0212 482 11 01
(yaygın dağıtım)

Ekim 2016, İstanbul

© Bu eserin tüm yayın hakları

Semerkand Basım Yayın Dağıtım A.Ş. 'ye aittir.

GENEL DAĞITIM

TÜRKİYE: Eyüpsultan Mah. Esma Sokak. No. 3 Samandıra-Sancaktepe-İstanbul
Tel: 0216 564 26 26 **Faks:** 0216 564 26 36 online satış: www.semerkandpazarlama.com

AVRUPA EROL Medien GmbH Kölner Str. 256 51149 Köln
Tel: 02203/369490 **Fax:** 02203/3694910 www.semerkandonline.de

DUA ÂDABI

Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî

Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Fetullah Yılmaz

HÂCEGÂN

İÇİNDEKİLER

Kitap Hakkında	7
----------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNAHLAR ve KURTULUŞ YOLLARI

A) Günahların Zararları	18
B) Günahları Büyüten Sebepler	37
C) Günahlardan Kurtuluş Yolları	39
1. Sabır	41
2. Tövbe	45
3. Muhabbet	46
a) Şekil Aşk	51
b) Şeklî ve Tabii Aşk	55
c) Mecazi Aşk	56
d) Hakiki Aşk	58

İKİNCİ BÖLÜM

DUA ÂDABI

A) Duanın Rükünleri	66
B) Duanın Şartları.....	68
C) Duanın Edepleri	70
D) İcabet Zamanları.....	72
E) İcabet Mekânları.....	74
F) Dualarına İcabet Edilenler	74
G) Duaya İcabetin Alametleri	75
H) Duanın Kısımları.....	76
I) Duanın Özellikleri.....	82
J) Duanın Çeşitleri	82
BİBLİYOGRAFYA.....	85

Kitap Hakkında

Kullarına iman ve salih amel yolunu lutfeden Allah'a hamd, insanlara küfrün ve isyanın karanlıklarından kurtulmayı öğreten resûle, âl ve ashabına salât ve selâm olsun.

Tercümesini sunduğumuz eser, büyük âlim ve mutasavvıf Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî'nin [kuddise sırruhû] iki risalesinden oluşmaktadır. Birincisi, “günahların dünya ve ahiretteki zararları, etkileri, cezaları ve onlardan kurtuluş yolları hakkında” yazılan *Devâü'l-Müslimîn* olup, “müslümanların ilacı/te-davisi” anlamına gelmektedir. İkinci risale ise, *Netâicü'l-İhlâs fî Hakki'd-Duâ ve Ma'rifetih ve Erkânih ve Şurûtihi ve Âdâbih ve Menâfihi* başlığını taşımaktadır. İsminden de anlaşılacağı gibi dua, âdabı, erkânı,

şartları ve faydalarını ihtiva eden bir eser olup, *Hadîs-i erbaîn* ve *Devâü'l-Müslimîn* ile birlikte¹ yayınlanmıştır. Eserin baskı yeri ve tarihi net olmamakla birlikte, sonunda kitabın tamamlanış tarihi olarak 1289 (1872) kaydı düşülmüştür.² Anlaşılacağı üzere bu tercüme, sadece *Devâü'l-Müslimîn* ve *Risâle-i Netâici'l-İhlâs* alınmış, *Hadîs-i Erbaîn* (kırk hadis) ise daha önce tercüme edildiği için alınmamıştır.

Devâü'l-Müslimîn adlı eser, *Gâfillerin Kurtuluşu* başlığıyla çevrilen³ *Necâtü'l-Gâfilîn*'in bir nevi özeti⁴ olarak görülmüşse de, iki kitap birbirinden farklıdır. Zira müellif *Necâtü'l-Gâfilîn*'de büyük ve küçük günahlar ile kötü huyların âdeta dökümünü vermiş, *Devâü'l-Müslimîn*'de ise günahların zararları ve bunlardan kurtuluş yollarını ele almıştır.

Eser hakkında, “Daha ziyade, Sülemî'nin *Kitâbü Uyûbi'n-Nefs ve Müdâvâtühâ* isimli risalesi-

1 İrfan Gündüz, *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâaddîn Hayatı-Eserleri-Tarikat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarikatı*, İstanbul: Seha Neşriyat, 1984, s. 111.

2 Gümüşhânevî, *Risâle-i Netâyicü'l-İhlâs*, s. 26.

3 Gümüşhânevî, *Gâfillerin Kurtuluşu* (trc. Mehmed S. Bursalı), Konya: Vuslat Vakfı Yayınları, 2006.

4 bk. Gündüz, *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddin*, s. 107.

ne benzemektedir”⁵ tesbiti yapılmıştır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, *Devâü'l-Müslimîn*, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin (v. 751/1350) *el-Cevâbü'l-Kâfi li-men Seele ani'd-Devâi's-Şâfi* (ed-Da've'd-Devâ) adlı eserinden büyük oranda özetlenerek ve bazı ilavelerle yazılmıştır.⁶ Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî hazretleri, bu durumu açıkça belirtmemiş, fakat kitabın baş tarafında isim vermeden İbn Kayyim el-Cevziyye'yi “ârif” olarak nitelendirmiş ve,

“Âriflerden biri şöyle demiştir: Bilinmesi gereken şeylerden biri de şudur ki günahlar kesinlikle zararlıdır. Onların kalplere verdiği zarar, zehirin bedenlere verdiği zarar gibidir. Dünyada bulunan ne kadar şer, hastalık, gam ve keder varsa hepsinin sebebi günahlardır”⁷ diyerek, onun sözünü neredeyse aynen nakletmiştir.

5 Gündüz, *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddin*, s. 108.

6 *Devâü'l-Müslimîn* tercüme edilirken kitabın büyük bir kısmı İbn Kayyim el-Cevziyye'nin ilgili eseriyle karşılaştırılmış, bazı baskı ve yazım hataları bu şekilde belirlenerek çeviride dikkate alınmış ve az da olsa parantez içi bazı cümleler İbn Kayyim el-Cevziyye'den iktibas edilmiştir.

7 Gümüşhânevî, *Devâü'l-Müslimîn* [baskı yeri ve tarihi yok], s. 2; krş. İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Cevâbü'l-Kâfi li-men Seele ani'd-Devâi's-Şâfi*, Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1996, s. 80.

Risale, genel itibariyle ahlâkla ilgili bir eser⁸ olarak değerlendirilebilirse de, fıkıh ilmine dahil olan önemli bir alana işaret ettiği de dikkate alınmalıdır. Bu da, maslahat ve mefsedet konularıdır. Zira fakihlere göre şer'î emirler mutlaka dünyevî ve uhrevî maslahatlar için teşrî kılındıkları gibi, haramlar da mutlaka birtakım mefsedetlerin, zararların defedilmesi için bu hükmü almışlardır. İşte bu risale, haramların, özellikle dünyevî zararlarını özlü bir şekilde işlemekte, kişiyi dinin maksatlarını gerçekleştirecek bir hayat yaşamaya yöneltmektedir. Tabii ki böyle bir hayat, öncelikle kötülüklerin sembolü olan haramların terkine bağlıdır ve eserin burada ilk vurguladığı husus da budur.

Eser, günah işleyen ve ne yaptığını umursamayan, "Nasıl olsa bir şey olmuyor, ceza gelmiyor" deyip günahlara dalanlara, asıl cezanın günahın kendisi olduğunu çarpıcı bir dille anlatmakta, fert ve toplum hayatında karşılaşılan bütün sorunların arkasında günahların bulunduğunu özlü bir biçimde ihtar etmektedir.

8 bk. Gündüz, *Gümüşhânevi Ahmed Ziyâüddin*, s. 104, 107.

Müellif, aslî görevlerini ihmal eden ve haramlar çukuruna yuvarlanmayı maharet sayan zavallı insanın bütün mazeret ve vehimlerini çürüterek şöyle seslenmektedir:

“Aldananlardan pek çoğu, Allah’ın kendilerine dünyada verdiği nimetlere güvenirlir. Bunun, Allah’ın kendilerine olan sevgisi sebebiyle olduğunu ve ahirette de böyle nimetler vereceğini zannederler. Oysa bu bir aldanıştır. Büyükler demiştir ki: Sen Allah’a karşı günahlarla isyan ettiğin halde sana O’nun nimetleri peş peşe geliyorsa, bundan sakın. Çünkü bu, senin derece derece büyük bir azaba yaklaştırılman demektir.”

Yani, günah işleyenlerin dünyadaki refah seviyelerinin, Allah’ın sevmesiyle bir ilgisi bulunmuyor. Büyük âlim, bunun gibi daha birçok uyarıda bulunduktan sonra kurtuluş yolunun, sabır, tövbe, doğru davranış ve dinin öngördüğü üzere bir sevgi ve aşktan geçtiğini ortaya koymaktadır.

Eserin sonunda iki ilim adamı tarafından yazılan şu notlar bulunmaktadır:

“Hamd, hamdin sahibi olan Allah’a; salât O’nun peygamberine ve ailesine olsun. Bu yazılan risaleyi mütalaa ettiğimde, üstün faydalar ve kıymetli mücevherleri topladığını gördüm. Onu bilen ve gereğiyle amel eden kişi, dünyada iyi hal sahibi olmakla üstünlük kazanır, ahirette ise kurtuluşa erer. Bu risaleyi derleyen, böyle kıymetli bir eser ortaya koymaya muvaffak olduğu için tebrik edilmeye layıktır. Allah bu eseri, yüce rızasına uygun ve büyük mükâfata vesile eylesin. Ben, fakir, Şehri Hâfız Hoca Hazret-i Şehriyârî diye meşhur Hacı Seyyid Mehmed Emin.

Ey bizi doğru din içinde, en güzel ahlâka muvaffak kılan zat, sana hamd ediyoruz. Salât ve selâm bizi dosdoğru yola ileten resûle ve onun şerefli izlerini takip eden ailesine olsun. Burada şunu söyleyelim ki, ben bu değerli risalenin içindekileri mütalaa ettim ve hepsini Hz. Peygamber’in sünnetine uygun buldum. Risaledeki bilgiler, Resûlullah’ın [sallallahu aleyhi vesellem] hadislerinden seçilmiş olup, temiz zatlar katında da makbuldür. Allah bize bunlarla amel etmeyi nasip

etsin, bunlar sayesinde bize Muhammed Mustafa'nın [sallallahu aleyhi vesellem] feyizlerinden lutfetsin. Ben, fakir Yusuf b. Osman el-Harpûtî. Allah ona gizli lutfuyla muamele buyursun.”⁹

İkinci bölümün, Gümüşhânevî'nin dua ile ilgili risalesinin tercümesinden ibaret olduğunu yukarıda belirtmiştik. Hayatımızın anlamı ve özü olan dua konusunda bilgi ve şuur sahibi olmamız gerektiği gayet açıktır. “Dua nedir, nasıl ve özellikle hangi zamanlarda yapılmalıdır?” gibi önemli soruların cevabını bulabileceğimiz ikinci bölümün, kurtuluş yolunda bize rehber olmasını Rabbimiz'den niyaz ediyoruz.

İki kitabın çevirisini sunduğumuz bu esere, içeriği de göz önüne alarak “*Dua Âdabı*” adını vermeyi uygun bulduk. Çeviride sade ve anlaşılır bir dil esas alınmakla birlikte ilmî istilahlar korunmaya çalışılmıştır. Âyet ve hadislerin tahriri yapılmış, hadislerin tesbit edilen bütün kaynakları verilmemiş, sadece bir veya iki kaynakla yetinilmiştir. Başlıkların konulması ve bazı meselelerin

9 bk. Gümüşhânevî, *Devâü'l-Müslimîn*, s. 13-14.

rakamlarla sıralandırılması tarafımızdan yapılmıştır. Kitabın dipnotlarında verilen açıklamalar Gümüşhânevî hazretlerine aittir.

Tercümenin faydalı olmasını yüce Mevlâmız'dan dileriz.

Yrd. Doç. Dr. Fetullah YILMAZ
Gümüşhane-2013

BİRİNCİ BÖLÜM

**GÜNAHLAR ve
KURTULUŞ YOLLARI**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İtaat edenlere sevap bahşeden, onları fazlıyla cennetlerine koyan ve günah işleyenlere adaletiyle ceza vererek onları cehennemlik yapan Allah'a hamd¹⁰; yaratılmışların en mükemmeli olan Resûlullah'a, onun aile ve ashabına salât ve selâm olsun.

-
- 10 Soru: Allah'ın bağışlaması, rahmeti, affı ve keremi geniş olduğu ve de rahmeti gazabını geçtiği halde cezalandırması nasıl olur? Cevap: Evet durum böyledir, Allah en yüce, en merhametlidir fakat, işte böyle günah işleyenleri de layık oldukları yere koyacaktır. Çünkü yüce Allah, hikmet, izzet, zalimlerden intikam alma ve hak edeni cezalandırma sıfatlarına da sahiptir. Şayet sırf Allah'ın sıfatları ve isimlerine bakıp hüsnüzanda bulunarak güvenilecek olsaydı bunda, iyi ve kötü, mümin ve kâfir, Allah'ın dostu ve düşmanı ortak olurdu. Oysa azabı hak etmiş, ilâhî gazaba uğramış bir günahkâra Allah'ın isim ve sıfatları fayda sağlamaz. Hüsnüzan ancak tövbe eden, pişmanlık duyan, günahları terkeden ve kötülükleri bırakıp yerine iyi işler yapana fayda sağlar. Birçok cahil Allah'ın rahmetine, af ve keremine güvenip, emir ve yasaklarını ihmal etmektedirler. Kim bu şekilde Allah'ın affına itimatla günahlarda ısrar ederse, o kişi Allah'a karşı inatlaşan biri gibidir. Ey kalpleri evirip çeviren Rabbimiz! Kalplerimizi dinin üzere sabit kıl.

Fakir, hakir ve zayıf Ahmed Ziyâeddin b. Mustafa -Allah onu ve babasını Muhammed Mustafa'ya [sallallahu aleyhi vesellem] komşu eylesin- der ki:

Zekilerden biri benden günahların dünya ve ahiretteki zararları, etkileri, cezaları ve onlardan kurtuluş yolları hakkında bir risale yazmamı istedi. Ben de istihârede bulunduktan, Allah'tan hayırlısını talep ettikten sonra bu isteğe olumlu karşılık vererek, bu risalenin adını *Devâü'l-Müslimîn* adını koydum.

A) Günahların Zararları

Derim ki; ister büyük, ister küçük olsun bütün günahların ve kötü huyların birçok çirkin tesir ve sonuçları, kalbe, bedene, dünya ve ahirete zararlı etkileri vardır ki, bunları tam olarak sadece Allah bilir. Hatta âriflerden biri şöyle demiştir: “Bilinmesi gereken şeylerden biri de şudur ki günahlar kesinlikle zarar verir. Onların kalplere verdiği zarar, zehirin bedenlere verdiği zarar gibidir. Dünyada bulunan ne kadar şer, hastalık, gam ve keder varsa hepsinin sebebi günahlardır.”

Günahların zararları şunlardır:

1. İlimden mahrum olmak. Çünkü ilim, Allah'ın kalbe verdiği bir nur olup, yüce Allah'a karşı isyan etmek bu nuru söndürür.

2. Allah'ın sevgisinden mahrum olmak. Çünkü muhabbet, yakınlığı (kurbiyet) gerektirdiği gibi, günah da uzaklığı gerektirir ve ikisi bir arada bulunmazlar.

3. Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] sevgisinden mahrum olmak. Çünkü bu sevgi, Allah sevgisinin bir sonucudur. Sebep ne kadar olursa, sonuç da o kadar olur. Aynı şekilde tersi de geçerlidir.

4. Günah işleyen kişi ile Allah arasında bir soğukluk, yabancılık meydana gelir ve günahkâr, bütün dünyanın zevklerine sahip olsa bile hiçbir zevk, asla bu boşluğu dolduramaz.¹¹

5. Günah işleyen kimse ile diğer insanlar ve özellikle de peygamberler arasında bir uzaklık peyda olur. Onlara olan uzaklığı arttıkça kişi, şeytanın grubuna daha çok yaklaşır.

¹¹ Allah ile ünsiyet ancak takva ile olur.

6. İşleri kendisine zorlaştırılır; yöneldiği her işin kapısı yüzüne kapatılır. Çünkü kolaylık takva ilemdir.¹²

7. Kalbinde gerçek bir zulmet (karanlık) bulur. Bu karanlık şiddetlendikçe de bid'atlara batar, yolunu şaşırır ve helâke sebep olacak işlere dalar.

8. Günahlar kalbi ve bedeni zayıflatır. Kalbi zayıflatması açık bir durumdur. Bedeni zayıflatması ise dolaylı yoldan olur. Bu sebepledir ki peygamberlerin bedenleri güçlüydü.

9. İbadetlerden, taatlerden mahrum olur. Günahın başka bir cezası olmasa bile, onun bir taatin, ibadetin önünü kesmesi, sonra diğerinin, sonra daha başka iyi işlerin önünü kesmesi ceza olarak yeter.

10. Günahlar ömrü kısaltır ve bereketini yok eder. Çünkü bereket ömrü uzattığı gibi, günahlar da onu maddi veya manevi olarak kısaltır.¹³

12 Allah Telâlâ kudsî hadiste buyurur ki: "Ey âdemoğulları! Bana ihtiyacınız kadar itaat edin; cehenneme dayanabileceğiniz kadar bana günah işleyin; bir zamana kadar ertelenen ecellerinize, hazır olan rızıklarınıza ve örtülen günahlarınıza bakmayın. Benden başka her şey helâk olacaktır ve bana döndürüleceksiniz."

13 Bazıları demiştir ki: "Ömür nasıl ki bazı sebeplerle kısalıyorsa, aynı şekilde bazı sebeplerle de uzayabileceği kabul edilebilir.

11. Günahlar kendi gibi diğer günahlara yol açar, birbirlerinin meydana gelmesine sebep olurlar. Durum o hale gelir ki, insan için artık onlardan ayrılmak çok zorlaşır. Denilmiştir ki: Kötülüğün cezası, o kötülükten sonra işlenecek olan diğer bir kötülüktür.¹⁴

12. Tövbe isteğini zayıflatır, kademeli olarak günah işleme iradesini iyice kuvvetlendirir. Sonunda artık tövbe etme iradesi tamamen ortadan kalkar.¹⁵

Rızıklar ve eceller, saadet ve şekâvet, sağlık ve hastalık, zenginlik ve fakirlik her ne kadar yüce Rabb'in takdiriyle oluyorsa da, O dilediği gibi takdirde bulunurken, bazı şeyleri diğerleri için sebep kılarak takdir eder." Bir grup ise, günah işleyenin ömrünün noksanlaşmasını, hayatının bereketinin gitmesi şeklinde açıklamıştır. Bazıları da, "Hayat hakikatte kalbin hayatıdır, onun için kişinin ömrü sadece Allah ile geçirdiği hayattır; kişi Allah'tan yüz çevirip, günahlara daldığında hayatına ait bütün zamanları boşa gitmiş olur" demiştir. Ancak işin aslı şu âyette belirtilmiştir: *"Onlar ölümlerdir, diriler değildirler"* (Nahl 16/21).

- 14 Aynı şekilde, iyiliğin bir karşılığı başka bir iyilik olur. Kişi bir iyilik yaptığı zaman diğer iyi iş onu kendisini de işlemeye çağırır. Onu yapınca üçüncüsü davet eder vb. İşte günahlar da böyledir.
- 15 Bil ki aslında kul, günah ve gafletin dünya ve ahireti için zararlı olduğunun farkındadır, fakat nefsi onu şu yollarla yanıltır ve aldatır: Bazan Allah'ın affına ve mağfiretine güvendirir, bazan tövbeyi erteletir, "sonra tövbe edersin" der, bazan sadece dille tövbe etmeyi yeterli görür, kimi zaman mendupları yaptırmakla oylar, bazan bilgiyle yetindirir, bazan kaderi öne sürer, bazan

13. Kalbinden günahı çirkin görme duygusu silinir ve artık günahlar onun için sıradan hâle gelir. Bunun sonucunda günah işlerken insanların kendisini görmesinden ve kendisi hakkında olumsuz konuşmalarından da çekinmez olur.

14. Günahlar kişiyi, (Allah'ın günahlarından ötürü helâk ettiği) önceki kavimlere benzetir. Çünkü her günah onlardan miras kalmıştır. Me-

başkalarının aynı şeyi yaptıklarını söyler, kimi zaman da büyük sayılan kişilere uymaya teşvik ederek aldatır. Bütün bunlar nefsin birer aldatması ve hilesidir, şeytanın ayartmasıdır. Bütün bunlar, Allah'ın huzuruna çıkacağına, Allah'ın kendi konuştuğu herşeyi işittiğine, nerede bulunduğunu gördüğüne ve gizli açık herşeyini bildiğine kesin olarak inanan bir kulun kalbinde nasıl yer alabilir? İnsanların birçoğu zannediyor ki yapacağını yaptıktan sonra, "Allahım, beni başıgla!" dediği zaman, günahların etkisinin yok olacak, bu sözle kötü tesirlerin kalkacaktır. Evet, Allah'ın bağışlaması ve O'nun hakkında hüsnüzan da bulunmakla ilgili deliller vardır, fakat bunlar ancak iyilik yapma ve gınahta ısrar etmeme şartına bağlıdır. Nitekim Hasan-ı Basrî [k.s] şöyle der: "Mümin, Rabb'i hakkında güzel düşünür, hüsnüzan eder ve güzel amel işler. İsyankâr ise, Rabb'i hakkında kötü düşünür ve kötü işler yapar." Çünkü günahların ve zulmün getirdiği soğukluk ve yabancılık, onu hüsnüzan dan alıko-
yar. Nitekim yüce Allah böyleleri hakkında şöyle buyurur: *"İşte bu sizin Rabb'iniz hakkındaki zannınız, sizi bir yıkıma uğrattı, böylelikle hüsrana uğrayan kimseler oldunuz"* (Fussilet 41/23).

sela livâta Lût [aleyhisselâm] kavminden, faiz Şuayb [aleyhisselâm] kavminden gelmiştir.¹⁶

15. Günahlar, kişinin Rabb'i katında değersizleşmesine sebep olur. Bir kul Allah'ın katında değersiz hale gelince artık kimse ona ikramda bulunup, onu yüceltemez. Çünkü âyette, *"Allah kimi hor ve hakir kılar, hiç kimse onu değerli kılamaz"* (Hac 22/18) buyrulmuştur.

16. Kişinin günahları çoğalınca, kalbi mühürlenir ve gafillerden olur. Âyette, *"Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (günahlar) kalplerini kirletmiştir"* (Mutaffifin 83/14) buyrulmuştur.¹⁷

17. Günahlar kişiyi, Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] lânetledikleri arasına sokar. Çünkü Resûlullah, livâta yapan, faiz ve rüşvet alıp veren,

16 Yeryüzünde üstünlük taslamak, Firavun kavminden; kibirlilik, Hûd [aleyhisselâm] kavminden; şirk, İdris [aleyhisselâm] kavminden; tasvir, Nuh [aleyhisselâm] kavminden ve sihir de Musa [aleyhisselâm] kavminden mirastır.

17 Bu âyetle ilgili olarak hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur: *"Mümin, günah işlediği zaman, kalbine siyah bir nokta konur. Eğer tövbe ederse kalbi parlatılır. Şayet günaha devam ederse, kalbini tamamen ele geçirir. İşte Allah Azze ve Celle'nin zikrettiği kir budur"* (İbn Mâce, Zühd, 29; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/297).

20. Günahlar yeryüzünde, suda, havada, ekinlerde, meyvelerde ve evlerde pek çok fesadın meydana gelmesine sebep olurlar.²⁰

21. Günahlar, kalpte kişinin hayatı ve düzelmesi için göstermesi gereken “gayret” (izzet-i nefis) ateşini söndürürler; zira kişiyi kötü sıfatlardan uzaklaştıran bu gayrettir.

22. İşlenen günahlar, hayâ duygusu ortadan kaldırır. Hayâ ki bütün hayırların temelidir (Hayânın gidişi, bütün hayırların gidişi demektir). Kim günah işleyeceği zaman Allah’tan hayâ eder, çekinirse, Allah ahirette o kulu cezalandırmayı şanına layık görmez.²¹

23. Kalpte Allah’a olan saygıyı, O’nun yüceliğini tanımayı (tazim) zayıflatır. Allah’a saygının,

20 Âyette şöyle buyrulur: *“İnsanların kendi yaptıkları yüzünden karada ve denizde bozulma ortaya çıktı. Dönerler umuduyla Allah onlara yaptıklarının bir kısmını böylece tattırmaktadır”* (Rûm 30/41).

21 Hayânın en üstünü, Allah Teâlâ’dan hayâ etmek; sonra günah ve mekruh olmayan konularda insanlardan hayâ etmektir. Fakat iyiliği emretmek, kötülükten menetmek gibi emredilen ve misvak kullanmak, selâm alıp vermek, ezan ve kâmet gibi sünnet olan fiilleri hayâ gerekçesiyle terketmek ise kötü görülmüştür.

O'nu tazimin kalpten silinmesinden daha bariz hangi ceza bulunabilir?

24. Allah'ın günah işleyen kişiyi unutmasına,²² terketmesine ve nefsi ve şeytanı ile başbaşa bırakmasına sebep olur.²³ *"Allah'ı unutun ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın"* (Haşr 59/19) buyurmuştur.

25. Günahlar kişiyi Allah'ın ihsan ve ikram da-iresinden çıkarır. İhsan, kalbe geldiği zaman kişiyi günahlara gitmekten men eder. Çünkü ihsan mertebesindeki kişi sanki Allah'ı görüyor gibidir.

26. Kalbin Allah'a doğru yürümesini (seyr) keser. Günah, tâlibin hedefini şaşırtır, seyrü sülûk edenin yolunu keser, vâsıla da perde olur.

22 Allah'ın kişiyi unutmasından murat, unutma fiilinin sonucudur. Yani Allah'ın kulunu terketmesi ve ona rahmet nazarıyla bakmamasıdır. Nitekim âyette, *"Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu"* (Tevbe 9/67) buyrulmuştur.

23 Bunun çaresi, besmele ve "lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh" sözlerini söylemektir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur: *"Zor bir duruma düştüğünde, 'Bismillâh-irrahmânirrahîm ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm' de. Çünkü Allah, bu sözlerle, dilediği kadar çeşitli belaları savuşturur"* (Taberânî, ed-Duâ, s. 546).

27. Nimetleri yok eder, felaketleri davet eder. Nitekim Hz. Ali [radiyallahu anh] demiştir ki: “Gelen her bela mutlaka bir günah sebebiyle,²⁴ kaldırılan her bela da mutlaka tövbe vesilesiyledir.”

28. Allah günah işleyenin kalbine korku verir. Halbuki itaat edip ibadet yapmak Allah'ın en büyük kalesidir, oraya giren iki dünyada da güvende olur.

29. İbadetlere karşı soğukluk meydana getirir.²⁵ Oysaki kişi ibadete ve onun tadına ünsiyet kazanıp, onu sevse bu sefer günahları sevmez olacaktır. Aynı şekilde, günahlara alışan kişiye de ibadet etmek zor gelir.

²⁴ Aldananlardan pek çoğu, Allah'ın kendilerine dünyada verdiği nimetlere güvenirler. Bunun, Allah'ın kendilerine olan sevgisi sebebiyle olduğunu ve ahirette de böyle nimetler vereceğini zannederler. Oysa bu bir aldanıştır. Büyükler demiştir ki: Sen Allah'a karşı günahlarla isyan ettiğin halde sana O'nun nimetleri peşpeşe geliyorsa, bundan sakın. Çünkü bu, senin derece derece büyük bir azaba yaklaştırılman demektir (Bu durumun Allah'ın sevmesiyle pek de ilgisinin olmadığını şu âyet göstermektedir:) “*Şayet insanların küfürde birleşmiş bir tek ümmet olma (tehlikesi) bulunmasaydı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını ve çıkacakları merdivenleri gümüşten yapardık*” (Zuhur 43/33).

²⁵ Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] buyurur ki: “*Ümmetim hakkında en çok korktuğum şunlardır: Karın büküklüğü, kesintisiz uyku, tembellik ve yakîn zayıflığı*” (Süyûtî, el-Fethu'l-Kebîr, 1/56).

30. Kalbin sağlığını ve istikametini yok ederek, hasta olmasına²⁶ ve yoldan çıkmasına sebep olur. Kalp ve ayrılık azabından başka daha büyük azap olabilir mi?²⁷

31. Kalbin basiretini kör eder, nurunu söndürür, kalbin doğru yolu gösteren işaretleri görmesini engeller; dolayısıyla kalbin nuru giderek söner ve onu zulmet kaplar, bir de bakmışsın kalp kör olmuş.²⁸

26 Kalp, kişi hevaya uyduğu sürece sağlığına kavuşamaz. Âyet-i celîlede şöyle buyrulmaktadır: *"Rabb'inin makamından korkan ve nefsinin kötü arzularından (hevâdan) uzaklaştırmış kimseye gelince, şüphesiz cennet onun barınağıdır"* (Nâziât 79/40-41).

27 Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] buyurmuştur ki: *"Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanırsa, Allah da onun kavuşmasından hoşlanır; kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa, Allah da onun kavuşmasından hoşlanmaz"* (Buhârî, Rikâk, 41; Müslim, Zikir, 5). Kudsî hadiste ise, *"İyi kullarım bana kavuşma iştiyakındalar. Ben ise onlara kavuşmaya daha iştiyaklıyım"* (Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, 10/193) buyrulmuştur. Başka bir rivayette ise, *"Kulum beni zikrettiği ve dudakları benim için hareket ettiği sürece ben kulumla birlikteyim"* buyrulmuştur (Buhârî, Tevhîd, 43). Âyetinde de, *"Kim Rabb'ine kavuşmayı umuyorsa salih amel işlesin"* (Kehf 18/110). buyrulmuştur.

28 *"Kim burada kör ise, o ahirette de kör ve daha şaşkındır"* (İsrâ 17/72).

32. Allah'ın emirlerine uymak nasıl ki nefsi kötülüklerden arındırıyorsa,²⁹ günahlar da nefsi hor ve hakir kılar, kötülüklerle boğar ve perişan eder. Nitekim âyette, *"Nefsi arındıran kurtulmuş, onu kötülüklerle gömen de kaybetmiştir"* (Şems 91/9-10) buyrulur.

33. Günah işleyen, şeytanın peşinde, nefsanî arzularının hapishanesinde ve hevâsının ipleriyle bağlı durumdadır.³⁰ Kalp bir kuş gibidir; böyle günah bağlarından çözülünce uçacaktır.

34. Kişi günah işleyince Allah katında ve mah-lûkat arasındaki makam ve mevkiini, değerini ve yüce şanını kaybeder.³¹ Çünkü, *"Sizin Allah katın-*

29 Bu babda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur: *"Hac ve umreyi peş peşe yapınız. Çünkü, körük nasıl ki demirin pisliğini gideriyorsa, bunlar da fakirlik ve günahları giderirler"* (Nesâî, Menâsikü'l-Hac, 5).

30 Şöyle ki, günahlar kalbi sürekli zayıflatmaya devam eder ve sonunda onun hayatına tamamen son verirler.

31 Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurur: *"Ümmetim dünyayı yücelttiğinde onlardan İslâm'ın heybeti çekilip alınır. İyiliği emir ve kötülüğü yasaklamayı bıraktıklarında vahyin bereketinden mahrum olurlar. Ümmetim birbirlerine sövdüğünde ise, Allah'ın gözünden düşerler"* (Hakîm et-Tirmizî, Nevâdirü'l-Usûl, 2/270).

da en değerli ve şerefli olanınız, O'na karşı en çok saygılı olanınızdır" (Hucurât 49/13).

35. Günahlar, sahibinin övgü ifade eden isimlerini kaldırır. Artık ona mümin, iyi insan, ihsan sahibi, müttaki, itaatkâr, Allah'a yönelen, veli, vera' ehli, muslih, âbid gibi isimler verilmez olur. O kişi bu isimlerin zıtlarıyla nitelendirilir. *"İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir!"* (Hucurât 49/11).

36. Günahlar, kişinin aklını noksanlaştırır; itaatkâr ve isyankâr iki insanı karşılaştırdığında, itaatkârın aklının daha mükemmel ve sağlıklı olduğunu görürsün. Bundan dolayı Kur'an akıllı insanlara hitap eder: *"Ey akıl sahipleri, ibret alın!"* (Haşr 59/2).³²

37. Günahlar kul ile Rabb'i arasındaki bağları koparır. Bu bağlar kopunca da, artık hayır ve iyilik bağları koptuğu için, kişinin önüne kötülük yolları açılır. Böylece asıl dostu onu terketmiş, düşmanı onun dostu olmuş olur.³³

32 Ne kadar garip! Şayet akıllar sağlıklı olsalardı, sevinç ve zevki elde etme yolunun, güzel ve temiz yaşamının Allah'ın rızasında olduğunu bilirlerdi.

33 Kul Allah ile şeytan arasına bırakılmıştır. Eğer Allah ondan yüz çevirirse, onu şeytan dost edinir. Fakat Allah onu dost edinirse, şeytan ona güç yetiremez.

38. Günahlar rızkın, ilmin, amelin, kısaca din ve dünyanın bereketini yok ederler. Âyette buyruldu ki: *“Eğer o şehirlerin halkı inanmış ve bize karşı gelmekten sakınmış olsalardı, onlara göğün ve yerin bolluklarını verirdik”* (A'râf 7/96).³⁴

39. Günahlar kişiyi aşağılık insanlardan yapar; her günah işlediğinde bir aşağı dereceye iner ve sonunda aşağıların aşağısına (esfel-i sâfilîn) indirilir.

40. Şeytanlar günah işleyene eziyet, aldatma, vesvese ve korku verirler. Aynı şekilde insan şeytanları da hem gıyabında, hem de yüzüne karşı saldırıda bulunurlar.

41. Günah işleyen, kendine karşı hainlik yapar; çünkü herkesin kendisine dünya ve ahirette fayda ve zarar verecek şeyleri bilmeye ihtiyacı vardır. Bunları en iyi bilen kişi, nefsine hâkim olur.³⁵

34 Şeytanın birlikte olduğu her şeyden bereket çekilip alınır. Bundan dolayı her şeyin başında besmele çekilir. Kişi kendisine gelecek olan rızıktan, günahı sebebiyle mahrum olur.

35 Hadiste buyurulduğuna göre, *“Yüce Allah şöyle buyurmuştur: Ey insanlar! Tedbir gibi hayat, ahlâk güzelliği gibi bir kıymet, eziyetten vazgeçme gibi bir sakınma, tövbe gibi bir şefaathçi, ilim gibi bir ibadet, haşyet gibi bir namaz, sabır gibi bir zafer, muvaffakiyet gibi bir saadet, akıldan daha süslü bir zinet*

42. Kalp hastalanır; o hale gelir ki artık kişi Rahmân'ın dostları ile şeytanın dostlarını birbirinden ayıramaz olur, hatta neyin hastalık, neyin ilaç olduğunu dahi ayıramaz. Algı ve anlayışı tersine döner ve işlerini düzene sokamaz.

43. Şeytanın yakını olur ve en ufak bir rahat ve mutluluk bulamaz. Âyette buyrulur ki: *“Kim Rahmân'ı (olan Allah) zikretmekten yüz çevirirse, şeytanı ona musallat kılarız ve onun yanından ayırmaz”* (Zuhruf 43/36).

44. Günahlar kişinin sûretini değiştirir; çünkü her davranışın ve huyun farklı farklı şekil ve sûretleri vardır. Biz göremesek de, yapılan şey hayırlı ise, onun şekli de hayırlı, kötü ise şekil ve sûreti de kötü ve şerlidir.³⁶

45. Günah işleyenlerin nefisleri süslü, boş ve bâtil sözleri hoş karşılar; doğru sözleri dışlar ve

ve hilimden daha iyi bir dost yoktur” (Benzer lafızla Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 3/69).

36 Günah işleyenler, işlenen günaha uygun düşen hayvanın şekline girerler; kimisi evcil, kimisi yırtıcı hayvan, kimisi kuşlar, kimisi haşereler sûretinde olur. Günahkâr kimse, bazan tek şekil üzere, bazan da farklı şekillerde bulunabilir.

kabul etmez. “(Şeytanlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar” (En‘âm 6/112).³⁷

46. Kişiyi Allah’ı zikretmekten, düşünmekten meşgul eder; kişi hakkı dile getirmekten, kitabını okumaktan ve Allah’ın kullarına nasihatten uzak durur. Oysa hakkı söylemeyen kişi dilsiz şeytandır.

47. Günahlar, düşmanın yardımcıları ve askerleridir; kişi günah işleyerek düşmanı kendisine karşı savaşması için güçlendirir. Halbuki düşmana karşı sürekli uyanık olunmalı ve gaflete düşülmemelidir. Yoksa düşman gaflet sancağını kişinin kalbine diker.

48. Sabır ve sükûneti yok ederler; çünkü şehvetin köpeklerini insanın üzerine salarlar. Âyette,

37 Denilmiştir ki: Eğer hüsnüzan kişiyi amele teşvik edip yönlendiriyorsa, doğru ve yerindedir. Fakat tembelliğe ve günahlara dalmaya çağırıyorsa bir aldanmadır. Hüsnüzan, ümit etmek demektir. Kimin ümidi kendisini taate, kulluğa yöneltiyor, günahlardan engelliyorsa, bu doğru bir ümittir. Kim de Allah’ın emirlerine uyup yasaklarından kaçınmadan, ebedî cenneti ve yüksek dereceleri elde edeceğini ümit ediyorsa, o akılsızların en akılsızıdır. Bu kişinin durumu, evlenmeden çocuk sahibi olmak ve tahsil yoluna girmeden ve tam istekle sarılmadan ilim elde isteyene benzer.

*“Ey iman edenler! Sabredin, düşmana karşı sebat gösterin, hazırlıklı ve uyanık olun, Allah’tan korkun ki kurtuluşa eresiniz” (Âl-i İmrân 3/200).*³⁸

49. Kişiye kendisini unutturur, nasıl düzeleceğini ve kurtuluşa ve saadete ereceğini, ayıplarını, kusurlarını ve kötü sonla karşı karşıya olduğu unutturur ve bunun sonucunda insan kendindeki nefsanî hastalıkları tedavi etmek için gayret göstermez olur.³⁹

50. İman zayıflığına ve şehvet unsurlarının güçlenmesine sebep olur; dünyadaki peşin olanı sevdirebilir. *“Onlar ahireti satarak karşılığında dünyayı al-*

38 Allah Teâlâ kudsî hadiste buyuyor ki: *“Ey âdemoğulları! Ben sizi boş yere ve başıboş yaratmadım. Nerede olursanız olun, sizden gafil değilim. Siz, katımdaki nimetlere ancak sevmediğiniz şeylere karşı benim rızam için sabrederek ulaşabilirsiniz. Sizin için bana itaat etme konusundaki sabır, bana isyandaki sabırdan daha kolaydır. Dünyayı terketmek, cehennemin sıcağına karşı mazeret bildirmekten daha kolaydır. Dünayanın azabı sizin için ahiretin azabından daha kolaydır, çünkü ahiretin ve cehennemin azabı daha şiddetli ve rüreklidir.”*

39 Günahlar kişiye kendi nefsinin unutturunca, o artık kârlı ticareti bırakır, zarar edeceği bir ticarete yönelir. Bu ise ona bir ceza olarak yeter. Allah Teâlâ buyurur ki: *“İnsana ancak çalıştığıının karşılığı vardır”* (Necm 53/39). Halbuki insanlar kendilerini gerçekten unutmuş, Allah’tan alacakları nasiplerini zayi etmiş ve bu nasibi çok değersiz bir fiyata satmışlardır. Ancak bütün bu kayıplar ölüm anında ortaya çıkacaktır.

mişlardır. Bundan dolayı azapları hafifletilmeyecek ve onlara yardım da edilmeyecektir” (Bakara 2/86).⁴⁰

51. Günah işlemek, ebedî olanı vererek fânî olanı, değerli olan karşılığında âdi olanı, yüce karşılığında hakir olanı satın almaktır. Oysa bu büyük bir aldanmadır. Çünkü dünya, ahirete göre bir gün gibidir. (Tâhâ 20/104).

52. Günahlar, eldeki nimetleri yok eder, gelecek olanların da önünü keserler. Çünkü nimetlerin gelmesini sağlayan sebepler Allah’ın emirlerini yapmak, nimetleri kaybetmenin sebepleri ise Allah’ın emirlerini çiğnemektir.

40 Yüce Allah buyururur ki: “Öleceğini kesin olarak bildiği halde şımarana şaşarım. Hesap vereceğini yakînen bildiği halde, dünyalık biriktirene şaşarım. Kabre gireceğini bildiği halde gülene şaşarım. Ahirete gideceğini bilmesine rağmen rahatına bakana şaşarım. Dünyaya ve onun yok olacağına mutlak inandığı halde ona bağlanana şaşarım. Dilde âlim olup da kalpte cahil olana şaşarım. Su ile dışını temizleyip, kalbini temizlemeyene şaşarım. Kendi ayıplarından gafil olduğu halde insanların ayıplarıyla meşgul olanlara şaşarım. Allah’ın ondan haberdar olduğunu bildiği halde Allah’a nasıl isyan ediyor? İnsan tek başına öleceğini, kabre tek başına gireceğini ve yalnız hesaba çekileceğini bilmiyor mu ki, insanlara bağlanıyor, onlarla ünsiyet kuruyor? Hakikat şu ki, benden başka ilâh yoktur ve Muhammed kulum ve resûlümdür” (İbn Hibbân, es-Sahîh, 2/78; Ebû Nuaym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/167).

53. Kişinin yanında bulunup ona dostluk eden melekleri ondan uzaklaştırırlar. Çünkü insan Allah'a isyan ettiğinde, melekler bu günahın büyüklüğü nispetinde ondan uzaklaşır, o günahın çirkin kokusundan kaçarlar.

54. Kulu helâk edecek unsurları çekerler. Çünkü günahlar hastalıklara benzer: Hastalıklar arttıkça, kişinin helâk olma ihtimali de yükselir. Fakat manevi hayatın sürdürülmesi ancak iman ve salih amelle beslenmeye bağlıdır.

55. Bazı günahlar kişinin dince belirlenen, ölüm, sürgün, hapis ve ta'zir gibi dünyevî cezalara (hadler) çarptırılmasına sebep olurlar.

56. Dinî cezaların yanında bir de, tabii cezalar vardır. Eğer günah gizli işlenirse, zararını sadece işleyen görür. Ancak açıkça işlenen günahın zararı, onu görüp de engel olmaya çalışmayanlar başta olmak üzere herkese ulaşır.⁴¹

41 Denilmiştir ki: Kim iyiliği emir ve kötülükten nehyetmeyi insanlardan korktuğu için terkederse, o ibadet ve taatten mahrum bırakılır. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] buyurmuştur ki: *"İnsanlar kötülüğü görür de onu düzeltmezlerse, Allah onların neredeyse hepsine ceza gönderir"* (İbn Mâce, Fiten, 20).

57. Günahların bu cezaları dışında bir de, günahkârlar için ahirette sayılamayacak kadar çok cezalar, aşağılanmalar ve perişanlıklar vardır. Çünkü Rabbimiz şöyle buyurmuştur: *“Kim zerre kadar kötülük yaparsa onu görecektir”* (Zilzâl 99/8).⁴²

B) Günahları Büyüten Sebepler

Sonra şunu bil ki günahlar şu sebeplerden dolayı katlanarak büyürler:

1. Günah işleyen kişinin durumu.
2. Kendisiyle günah işlenenin konumu.
3. Günah işlenen mekân.
4. Günah işlenen zamanın şeref ve üstünlük durumu.

Mesela, zina eden kişi yaşlı ise diğer insanlara göre günahı daha büyük olur; eğer evli ise evli

Âyette de, *“Siz doğru yolda olduğunuz sürece, dalâlette olanlar size zarar veremez”* (Mâide 5/105) buyrulmuştur.

42 Günahların ceza ve zararları kalbe, bedene, ruha veya hepsine dünyada, kabirde, dirilirken ve mahşerde gelir. Çünkü günahlar kesinlikle cezasız kalmaz. Fakat insan sarhoş ve acıyı hissetmeyecek derecede uyuyan biri gibi, verilen cezayı bilemez ve hissedemez.

olmayanlara göre günahı katlanır; Mekke ve Medine gibi hürmet edilmesi gereken ve mübarek yerlerde işlenirse daha büyük olur; haram aylarda veya namaz vakti ve duaların kabule yakın olduğu vakitler gibi Allah katında değerli olan zamanlardaki zinanın günahı daha fazla olur; komşusunun eşiyle zina edenin günahı daha şiddetli olur.

Günahların sebep olduğu kötü sonuçları ve onların cezalarının büyümesine neden olan diğer unsurları yukarıdakilere kıyas edebilirsin.⁴³

43 Allah Teâlâ buyuruyor ki: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı hakkıyla saygılı olun ve ancak müslüman olarak ölün"* (Âl-i İmrân 3/102). *Ey âdemoğlu! Amelsiz âlim, yağmursuz yıldırım ve şimşek gibidir. İlimsiz amel, meyvesiz ağaç gibidir. Amelsiz âlim, kirişi olmayan yaya benzer. Zekâtı verilmeyen mal, taşta ekilen tuza benzer. Ahmakta bulunan ilim, hayvanların önündeki inci ve cevherlere benzer. İlim bulunan katı kalp, sudaki faydalı taşta benzer. İstekli olmayanlara öğüt vermek, kabirlerin yanında zurna çalmaya benzer. Haram maldan sadaka vermek, elbisedeki pisliği idrarla yıkamaya benzer. Zekâtsiz namaz, ruhsuz bedene benzer. Tövbeyesiz amel, temelsiz binaya benzer. "Yoksa onlar, Allah'ın tuzağından mı emin oldular? Halbuki Allah'ın tuzağından, hüsrana uğrayan kimselerden başkası emin olamaz"* (A'râf 7/99).

C) Günahlardan Kurtuluş Yolları

Bu amansız günah hastalığının ve öldürücü isyanın tedavisinin ve bu konuda başarıya ulaşmanın⁴⁴ mümkün olup olmadığı sorulacak olursa, buna şöyle cevap verilebilir: Evet, Allah her hastalığın bir şifasını mutlaka yaratmıştır. Nitekim Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem], “Allah, gönderdiği her derdin şifasını da göndermiştir. Bunu bilen bilir, bilmeyen bilmez” (Buhârî, Tıb, 1; Ahmed b. Hanbel, *el-Müşned*, 1/413) buyurmuştur. Tirmizî demiştir ki: “Hadiste şifası bulunan hastalıklar kalbî, ruhî ve bedenî hastalıkları ve onların şifalarını kapsamaktadır.”⁴⁵

44 İlâhî yardıma nail olmanın alametleri şunlardır: Amel etmek niyetiyle ilim öğrenmek, isyandan selâmette olmak için susmayı tercih etmek, iffetini muhafaza için zorunlu miktar ile yetinmek. Yardımsız bırakılmanın alametleri de şunlardır: İlmî, tartışmak için öğrenmek; gösteriş ve dünyalık elde etmek için amel etmek.

45 Dua en faydalı ilaç ve tedavi yöntemlerindendir. Dua belanın düşmanıdır; gelmesini önler, geldikten sonra defedilmesine vesile olur, ona karşı kişiyi müdafaa ve muhafaza eder. Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem], “Dua müminin silahıdır, dinin direğidir, göklerin ve yerin nurudur” (Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/669) buyurmuştur. Duanın belaya göre üç konumu vardır. 1. Duanın beladan daha güçlü olması. Burada dua belayı defeder. 2. Belanın duadan daha güçlü olması: Bela bu durumda isabet eder fakat dua onu hafifletebilir. 3. Birbirlerine eşit olup çarpışmaları: Burada ikisi de birbirine engel olur. Duadan daha faydalı ve

Nitekim Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] cehaleti hastalık olarak nitelemiş, ilacının da âlimlere sormak olduğunu beyan buyurmuştur.⁴⁶ Yine, Kur'an'ın bütünüyle şifa olduğunu belirtmiştir ki, Kur'an gerçekten cehalet ve şüphe gibi kalbî hastalıklara karşı şifadır. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: *“De ki: O (Kur'an) iman edenler için bir hidayet ve şifadır”* (Fussilet 41/44). *“Biz Kur'an'ı müminler için şifa ve rahmet olarak indiriyoruz”* (İsrâ 17/82). *“Müminler topluluğunun kalplerine şifa versin”* (Tevbe 9/14). *“De ki: Ey insanlar! Rabb'inizden size bir öğüt, kalplerdekine şifa, müminler için hidayet ve rahmet gelmiştir”* (Yunus 10/57). *“Hastalandığımda bana O şifa verir”* (Şuarâ 26/80).⁴⁷

maksuda daha iyi ulaştıran bir yol yoktur. Dua tam bir silahtır; güçlü olduğu her durumda kişiyi düşmanından kurtarır ve muradına erdirir. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem] buyurur ki: *“Kim Allah'tan dua edip istemezse Allah ona gazap eder”* (İbn Mâce, Duâ, 1). Bu hadis gösteriyor ki Allah'ın rızası, O'ndan istemede ve O'na ibadet ve taatte bulunmadadır.

46 Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem], *“Âlimlere tâbi olun, çünkü onlar dünyanın ışıkları, ahiretin kandilleridir”* (Deylemî, Firdavsü'l-Ahbâr, 1/71) buyurmuştur.

47 Bil ki şifa amaçlı okunan zikirler, âyetler ve dualar aslında faydalı ve şifalıdır. Ancak şifa gerçekleşmez veya geç gelirse, bu ya dua edenin kalbinin zayıflığından, ya dua ederken Allah'a tam yönelmemesinden -ki, bu durumda dua yaydan

1. Sabır

Bu hastalık ve belalardan kurtulmanın yolu, onlar gelmeden önce sabırla engel olmak, geldikten sonra istiğfarla, nasuh tövbe ile uzaklaştırmaktır. Bunların her ikisi de, Allah'ın kendilerine kolaylaştırdıkları kişiler için kolay, yardımdan mahrum ettikleri için zordur.

Sabır, birkaç şeyi yapmakla elde edilir:

1. Günah işleyeceği zaman korkmak.⁴⁸
2. Tefekkür.
3. Susmak⁴⁹ ve hayâdan ayrılmamak.

zayıf çıkan ok gibidir- ya istenen şeyin gerçekleşme imkânının bulunmamasından, ya duanın kendisinde bir sorun olmasındandır: Allah'ın sevmediği bir şeyi istemek gibi ya da duanın kabulüne mani bir durumun bulunmasındandır, haram yemek, haksızlık yapmak, günahların, şehvetin, boş şeylerin ve gafletin kişiyi galebesi altına alması gibi.

48 Hasan-ı Basrî [rahmetullahi aleyh] demiştir ki: "Amelinin iptal edilmesinden ancak mümin korkar ve ancak münafık emin olabilir." İbn Ebû Müleyke [rahmetullahi aleyh] ise şöyle demiştir: "Allah Resûlü'nün ahabından otuz kişiye ulaştım. Onlar kendileri hakkında münafık olmaktan korkuyorlardı ve hiçbiri, 'Ben Cebrâil ve Mîkâil'in imanı üzereyim' demiyordu" (Buhârî, İmân, 36).

49 İlk dönem âlimleri ve sonraki ulemâ, kulun her söylediğinin mi, yoksa hayır ve şer olarak söylediklerinin mi yazılacağı ko-

4. Allah'ın verdiklerine kanaat etmek.
5. Allah'ın takdir ve hükmüne razı olmak.
6. Nefse Allah'ın rızası yolunda boyun eğdirmek.
7. Allah'ın emrine uyma düşüncesine yönelmek.⁵⁰ Allah'ın emrine uymak, kulun dünya ve ahiret mutluluğunun zirvesini oluşturur. Çünkü kul için, Rabb'inin emirlerine uymaktan daha faydalı hiçbir şey yoktur. Dünya ve ahirette saadete erip bahtiyar olanlar mutlaka Allah'ın emrine uymuş; dünya ve ahirette şekavete düşenler de mutlaka Allah'ın emirlerini çiğnemişlerdir.

8. Gözü haramdan uzaklaştırmak. Çünkü harama bakmak, İblîs'in zehirli oklarından biridir. (Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 6/101) Dolayısıyla, bakışları indirmekte pek çok menfaat bulunmaktadır:

nusunda ihtilaf etmişlerdir. Ancak en doğrusu, her söylenen sözün yazılacağıdır. Çünkü Allah Resûlü [sallallahu aleyhi vesellem] buyurmuştur ki: *"Âdemoğlunun her sözü kendi aleyhinedir. Ancak iyiliği emir, kötülükten nehiy ve Allah'ı zikretmek bundan müstesnadır"* (Tirmizî, Zühd, 62; İbn Mâce, Fiten, 12).

50 Bu ise ancak kâmil ve hayırlı insanların arkadaşlığı ve sohbetiyle mümkün olabilir. *"Her topluma doğruyu gösteren biri vardır"* (Ra'd 13/7).

a) Haramlara düşmemek: Allah Teâlâ buyuruyor ki: *“Müminlere söyle: Bakışlarını haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar”* (Nûr 24/30). Peygamber Efendimiz de [sallallahu aleyhi vesellem], *“Gözler de zina eder”* (Buhârî, İsti’zân, 12) buyurmuştur.⁵¹

b) Gözü korumak, kişinin kalbinin Allah ile ünsiyet kurmasına ve kalbini ve dikkatini Allah’ın rızasında toplamasına vesile olur. Çünkü bakışları serbest bırakmak, kalbi dağıtır, karmakarışık eder. Bakışları her tarafa çevirmek kadar kalbe zarar veren başka bir şey yoktur. Zira böyle yapmak kalbe olumsuz düşüncelerin gelmesine ve kişi ile Allah arasındaki ünsiyetin kaybolmasına sebep olur.⁵²

51 Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurur: *“Oturduğunuz yerlerin, meclislerin hakkını verin: Allah’ı çokça zikredin, insanlara yol gösterin ve gözlerinizi haramdan sakının”* (Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr, 6/87).

52 Bakış, insanın başına gelen şeylerin temelinde bulunur. Çünkü bakmak, hâtırı (ilk düşünce) doğurur; hâtır, görülen şey üzerinde ayrıntılı düşünmeyi (fikri), bu da arzulamayı (şehvet), arzulamak iradeyi doğurur ve güçlendirir ve sonunda istek kesin karara (azimet) dönüşür ve nihayetinde kişi günaha düşer. Bakmak, üzüntülere, inilti ve tutuşmalara sebep olur. Kişi kendini hem güç yetiremeyeceği hem de sabredemeyeceği bir durum karşısında bulur. Kalp boş bir levhadır. Kalbe gelen düşünceler onu şekillendiren nakışlar gibidir. Eğer kötü ve aşağılık düşüncelerden kurtulamazsa, faydalı düşünceler

c) Gözü kontrol etmemek nasıl ki kalbi zayıflatıp, hüznüne sebep oluyorsa, gözü haramdan uzak tutmak da, kalbi güçlendirir ve ferahlatır.

d) Gözü serbest bırakmak kalbi zulmetle kapladığı gibi, haramdan korumak da nura gark eder.

e) Gözü korumak, kişiye hakkı bâtıldan ve doğruyu yanlıştan ayırabilecek bir ferâset kazandırır. Ferâset arttıkça da, Kur'an ve Sünnet'e uyma artar.

Sözün özü, gözü her tarafa çevirmek nasıl ki en büyük felaket, rezalet, mefsedet, perde ve zul-

oraya gelip yerleşemez. İlim, hikmet ve hidayetin kaynağını oluşturan doğru düşünceler kalpten kaybolunca, şeytan gelir, kalbi boş bulur ve sahibinin haline uygun şeylerle onu meşgul eder. Şu sözde bu durum dile getirilmiştir: "Onun arzusu bana geldi, ben arzuyu bilmezken; boş bir kalbe tesadüf etti ve oraya yerleşti." Buna göre insanların en mükemmeli, kalbine güzel düşünceler gelen ve Rabb'ini isteyen ve O'nun rızasını elde etmeye çalışandır. İnsanların en eksiği ise, kalbi kötü düşüncelere bularan, nefsanî arzuları için iradesini kullandır. İnsanın kalbine gelen düşünceler (havatır) on çeşittir ve hepsi de nefsin arındırılmasına manidir. Burada kurtuluşun yolu, adımını sadece sevap gelecek şeyler için atmak ve aklına kötü düşünceler gelince Allah'tan hayâ etmektir. Yüce Allah buyurmuştur ki: *"Allah, gözlerin hain bakışını ve kalplerde gizli olanları bilir"* (Mü'min 40/19).

metlerden ise, gözü haramlardan ve nefsanî arzulardan alıkoymak da en büyük menfaatlerdendir.⁵³

2. Tövbe

Tövbe ve Allah'a dönme yoluna gelince; eğer kişinin günahı borçlarla ilgili değilse, istiğfar, nasuh ve sağlam tövbe ile kurtuluşa yönelmelidir.

Şayet yüce yaratıcıya olan borçlarla ilgili ise, yapacağı şey, kaza etmek, istiğfarda bulunmak ve bunlarla birlikte kefâret vermektir.

Eğer bir mükellefe ait hak ve ödenecek borç ile ilgili ise, yapılacak şey borcunu ödemek, belini vermek, özür dileyerek helâllik istemek yahut da anlaşılmaya varmak ve istiğfar etmektir.

53 Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyuruyor: “İlmin âfeti unutmaktır. Sözün âfeti yalandır. Yumuşak huyluluğun (hilim) âfeti sefahettir. İbadetin âfeti ara vermektir. Zerafetin âfeti aşırı hoş görünme çabasıdır. Şecaatin âfeti, azgınlıktır. Hoşgörünün âfeti başa kakmaktır. Güzelliğin âfeti kendini beğenmişliktir. Cömertliğin âfeti israf etmektir. Soyluluğun âfeti övünmektir. Dinin âfeti ise nefsine uymaktır” (Kudâî, Müsnedü’ş-Şihâb, 1/78). Yine şöyle buyuruyor: “Dinin âfeti üçtür: Günah işleyen âlim, zalim yönetici ve cahil müctehid” (Ali el-Mütakî, Kenzü’l-Ummâl, 10/183)

Çocuklar ve hayvanlar gibi mükellef olmayanlara ait bir hak ve borç söz konusu ise, istiğfarda bulunmalı, borcunu eda etmeli, eda mümkün değilse Allah'ın affını ümit etmelidir.

Ölmüş veya kaybolmuş mümin bir mükellefe ait hak ve borcun olması halinde ise, iyilik yapıp sevabını ona bağışlamalı, istiğfarda bulunmalı ve Allah'tan o kulu razı etmesini ummalıdır.

Kâfir veya mükellef olmayıp da ölen veya kaybolanlara ait hak ve borçlar için de, istiğfar etmeli ve Allah'ın onları razı edeceğini ümit etmelidir.

3. Muhabbet

Allah'a karşı isyandan kurtulmanın en hızlı yolu ise sevgi,⁵⁴ Allah'ın cemâline âşık olma, O'na çok-

54 Ulvî ve süflî âlemdaki bütün hareketlerin temelinde muhabbet (sevgi) vardır. Bu muhabbet âlemlerin var ediliş sebebi ve nihai gayesidir. Varlıkların düzelmesi ancak, sevgi ve bütün hareketlerin hiçbir ortağı bulunmayan Allah için olmasıyla mümkündür. Şayet muhabbet ve aşk olmasaydı felekler dönmez, bulutlar ve rüzgarlar hareket etmezdi. Anne karnındaki ceninler bile muhabbet sayesinde hareket ederler. Aşk ve muhabbet olmasaydı, türlü türlü bitkiler tohumdan çıkıp büyümeyiz, denizlerin dalgaları çarpışmaz, işleri düzene sokan ve yöneten melekler hareket etmezdi. İşte bunlar hep muhabbetin ve aşkın sırrı, ibadet, şehadet ve taatlerin hikmetidir. Allah'ın

ça ibadet yapma, özellikle gece yarısından sonra ve gündüz istiğfarda bulunma,⁵⁵ ölümü ve cehennemî düşünme, mahlûkata merhamet, hüsnüzan, şerli insanlardan kaçma, öfke, nefsanî arzular ve kötü düşüncelere karşı sabretme yoludur.

Sevgi dört çeşittir:

1. Allah sevgisi. Bu, tek başına düşmanlardan kurtulmak ve ilâhî mükâfata ermek için yeterli değildir. Çünkü kâfirler ve müşrikler de Allah'ı severler.

2. Allah'ın sevdiklerini sevmek. İşte bu sevgi, kişiyi küfürden çıkarır ve İslâm dairesine dahil eder. İnsanlar içerisinde Allah'ın en çok sevdikleri, bu muhabbette en ileri derecede olanlardır.⁵⁶

dostlarını sevmek de muhabbetin tamamlayıcı unsurlarından olup, ilâhî muhabbete tâbidir. Muhabbet ne kadar güçlü olursa, sevenin alacağı lezzet o kadar mükemmel olur.

55 İblîs demiştir ki: "Ben âdemoğullarını günahlarla helâk ettim, onlar da beni istiğfarla ve 'lâ ilâhe illallah' sözüyle helâk ettiler." Nitekim âyette buyrulur ki: "*Onlar istiğfara devam ettikleri sürece Allah onlara azap edecek değildir*" (Enfâl 8/33). Allah'a sığınma, hamdetme, dünyayı, tamahkârlığı ve bid'atı terkedip sünnete tâbi olma da aynı şekilde gereklidir.

56 Bu sevgi, saadetin başı ve temelidir. Öyle ki hiç kimse bu olmaksızın azaptan kurtulamayacaktır. Kulun Allah ve Resûlü'nü sevmesi onlara itaat etmesi ve emirlerine uymasıdır. Allah Teâlâ buyuruyor ki: "*De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin!*" (Âl-i İmrân 3/31). Allah'ın kulu

3. Allah için sevmek. Bu da Allah'ın sevdiklerini sevmenin bir gereği olup, Allah'ın sevdiklerini sevmenin tam olabilmesi için Allah için sevmenin bulunması şarttır.

4. Allah ile birlikte sevmek. Kim bir şeyi Allah için ve Allah sevgisi dolayısıyla olmamak üzere Allah ile birlikte severse onu Allah'a ortak edinmiş olur.⁵⁷

İnsan tabiatının kendisine uygun gelen şeylere meyletmesi tabii muhabbettir. Susuz kalmış birinin suyu sevmesi, uykuyu sevmek, eşi ve çocuğu vs. sevmek gibi. Bu tür sevgiler yerilmiş değildir. Fakat böyle sevgiler kişiyi Allah'ı anmaktan, O'na kulluk yapmaktan ve O'nu sevmekten oyalar ve meşgul ederse kötülük vasfı kazanır ve yerilirler. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: *“Ey iman edenler!*

sevmesi ise, onu bağışlaması ve lutuflarda bulunmasıdır. *“Allah kesinlikle bozguncuları sevmez”* (Kasas 28/77).

57 Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurur: *“İnsanlardan bazıları Allah'tan başkalarını Allah'a denk ilâhlar edinir ve onları Allah'ı sever gibi severler”* (Bakara 2/165). Oysaki yüce Allah nasıl tek ilâh ise, her hâlükârda ibadet de yalnız O'na yapılmalıdır. Bu nedenle Allah'ın sevgisi başka şeylerin sevgisi gibi olmamalıdır. Kişi bu anlayışı bütün taatlerde, niyet, düşünme ve zikirde de korumalı ve nefesine, hevâsına, şeytana ve dünyaya bu konularda hiçbir pay vermemeli, her şeyi yalnızca Allah'a tahsis etmelidir.

Mallarınız ve evlatlarınız sizi Allah'ı zikretmekten alıkoymasın" (Münâfikûn 63/9). "Onlar öyle kimse-lerdir ki ticaret ve alışveriş onları Allah'ı anmaktan alıkoyamaz" (Nûr 24/37). "Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihan sebebidir" (Tegâbün 64/15).

Sonra, bir de "dostluk" var ki, bu da sevginin kemâli ve son noktasıdır. Şöyleki bu durumda artık kalpte sevdiğinden başkasına yer kalmaz. Bu ise en yüce makamdır.

Doğru sevgi, sahibine dünya ve ahiretinde fayda verecek şeyleri getirir ve saadetin başı budur.⁵⁸ Yanlış sevgi ise, sahibini dünya ve ahiretin-

58 Doğru sevgi (muhabbet-i sâdika), kalbin din tarafından meşru kılınan bir şeye meyletmesidir. "Hillet", muhabbetin kemali; "aşk" hilletin kemalidir. Zerrûkî [rahmetullahi aleyh] demiştir ki: "Muhabbet, sevgilinin cemâlinin kalbin sevgisini ele geçirmesidir. Öyle ki artık kalp başka bir şeye yönelmeye mecal bulamaz, ondan ayrılamaz, onun muradına muhalefet edemez. Sevgilinin hâkim cemâli karşısında onun ihtiyar ve iradesi kalmaz, başka bir şeyi görmez. Sevgi onun başka amaçlarını ve diğer hakikatleri siler atar. Sevgiliyle birlikte başka bir şeyin varlığı söz konusu olmaz. Artık başkalarının haberleri onu ilgilendirmez." Allah sevgisinin bazı alametleri vardır: Allah'ın emrini, nefsinin arzularının önüne geçirmek, dinin sınırlarına riayet etmek, takva, vera', Allah'a kavuşma iştiağı, ölümü sevmemeyi bırakmak, Allah'ın hükmüne razı olmak, O'nun kelamını sevmek, Kur'an okumaktan ve dinlemekten zevk almak, Allah'ın adını andığında veya işittiğinde neşelenmek,

de zarar verecek şeylere maruz bırakır ve bedbahtlığının adresi olur.

Mâlumdur ki akı başında olan kimse, kendisine zarar verecek ve kendi bahtını karartacak şeylerin sevgisini tercih etmez. Böyle bir seçim ancak cehaletten ve zulümden kaynaklanır. Çünkü nefis, kendisine fayda yerine zarar veren şeyleri arzulayabilmektedir. Bu durum ise hevâsına uyanların halidir.

Peygamber Efendimiz'i [sallallahu aleyhi vesellem] ve ona tâbi olanları sevmektir. Zerrûkî der ki: "Üç kök vardır: Gizlide ve açıkta Allah'a karşı haşyet, hoşuna giden ve gitmeyen durumlarda adaletten ayrılmamak ve fakirlik ve zenginlikte orta yoldan ayrılmamak. Dallar da üçtür: Saygıyı muhafaza etmek, hizmete sarılmak ve helâl lokma kazanıp yemek. Bunlar da üç şeyle gerçekleştirilebilir: Bütün vakitlerde kalbi sadece Allah'a tahsis etmek, bütün hallerde nefsi itham etmek ve durma ve hareket hallerinde ilme tâbi olmak. Bunları yerleştirmek üç şeyle olur: Halk ile muamelede güzel ahlâk, alırken nezaket ve yönelirken teenni. Hayrın kökleri de üçtür: Tevazu, güzel ahlâk ve nasihat. Tevazuu üç şey izler: Nefsine karşı hakkaniyetli davranmak, nefis için intikam almayı terk ve müminlere hizmet. Güzel ahlâkı üç şey takip eder: Öfkeli ve sevinçli hallerde adalet, fakirlik ve zenginlik hallerinde orta yoldan ayrılmamak ve gizlide ve açıkta Allah'tan korkmak. Nasihati de üç şey izler: Salih amel, sahih ilim ve her durumda hakka uymak.

a) Şekil Aşkı

Yanlış ve şeklî aşkın dünya ve ahirette sebep olduğu zararlar vardır. Çünkü bu aşk kalbi fesada uğratar. Kalp bozulunca, hem iradeler, hem sözler ve hem de ameller bozulur. Bu hastalık sadece iki sınıfa karşı söz konusu olur: Lûtîler ve kadınlar. Bu öyle bir hastalıktır ki insanlar onun ateşinden kurtulmakta çok zorlanmışlar ve doktorlar onu tedavi etmekten aciz kalmışlar.

Bu aşkın kısımları vardır: Bazan kişiyi küfre götürür. Mesela, mâşukunu Allah'a ortak edinen ve onu Allah'ı sever gibi seven kişinin hali böyledir. Kişinin âşık olduğu fâni varlığa olan sevgisi kalbinde Allah'ın sevgisinden daha büyük olunca onun hali ne olur? Bu öyle bir sevgidir ki ona sahip olanlar, tövbe etmedikçe bağışlanmayacaklardır.

Bu şirk aşkının alameti, âşığın, sevdiğinin rızasını, Rabb'inin rızasından önde tutması; mâşukunun hak ve payı, Rabb'inin hakkıyla ve O'na itaatle çatıştığında, mâşukunun hakkını öne çıkarması ve tercih etmesi ve onun uğruna gücünün yettiğinin en iyisini sunmasıdır. Rabb'i için ise -tabii yaparsa- yapacağının en kötüsünü sunar.

Böyleleri bütün gayretlerini mâşukunun rızasına, ona itaate ve yaklaştırmaya harcarken, mâşkuna ayırdığı saatlerden artakalanı da, -itaat ederse-Rabb'ine itaate ayırır.

Şekil ve sûret âşıklarının halini ve zamanımızın âşıklarının çoğunun durumunu düşünürsen, anlatılanlara birebir uyduğunu görürsün.⁵⁹ Onlardan

59 Bu şekildeki surî ve tabii aşkın dinî ve dünyevî hiçbir menfaat ve maslahatı bulunmamaktadır. Hatta zararları mevcuttur. Bu zararlar şunlardır:

- Kişi bir yaratılmışı sevip, onu anmakla meşgul olduğundan, Yaraticısını sevmek ve zikretmekten alıkonmuş olur.
- Kalbinin bu aşktan dolayı azap çekmesidir. Çünkü kim Allah'tan başka bir şeyi severse, kesinlikle sevdiğinden yana azaba duçar edilir.
- Onun kalbi, başkasının avucunda esirdir ve o başkası, âşığı rezil eder ve âşık sonunda helâk olur (Fakat gafil olduğu için başına geleni farketmez).
- Kişiyi dinî ve dünyevî maslahatlarını elde etmekten alıko-
yar. Öyle ki dünyevî ve uhrevî maslahatları sûret aşkın-
dan daha çok zayı eden bir şey yoktur.
- Kişi sûret aşkına yaklaştıkça Allah'tan uzaklaşır. Bundan dolayı, Allah'tan en uzak olan kalpler, sûret âşıklarının kalpleridir. Kalp Allah'tan uzaklaşınca onu her taraftan âfetler kuşatır ve düşmanı onun yöneticisi olur.
- Sûret aşkı kişide yerleşince, onun zihin, akıl ve fikrini bo-
zar, vesveseler meydana getirir ve belki de kişiyi deliler,
hatta hayvanlar sınıfına katar.
- Kişinin duyu organlarını fesada uğratar ve maddi ve ma-
nevi olarak zayıflatır.

bazıları, sevgilisine kavuşmayı, Rabb'inin birliğini ifade edip, buna göre yaşamaktan daha sevimli bulunduğunu açıkça ifade etmektedir. Kimisi de, mâşukuna kavuşmayı, Allah'ın rahmetinden daha çok arzuladığını söylemektedir.⁶⁰ Allahım! Senin yardımından mahrum kalıp böyle perişan olmaktan, he-
veya uymaktan ve taşkınlıktan sana sığınırız!

Bu âşıklardan çoğu, kalbinde mâşukundan başkasına kesinlikle yer olmadığını, hatta kalbini tamamen mâşukunun ele geçirip sahip olduğunu açıkça söylemektedirler. Halbuki gerçek kulluk; sevginin, boyun eğme ve diz çökmenin en mü-
kemmeli manada Allah'a karşı ortaya konmasıdır. Bunlar ise, bütün sevgi, boyun eğme ve diz çök-

Bu aşkın başlangıcı rahat ve tatlıdır. Ortası üzüntü, kalp meşguliyeti ve hastalıktır. Sonu ise, helak ve ölümdür; tabii eğer Allah'ın yardımı yetişmezse. Onun için bu aşk sadece gafil veya ihlâs sahibi olmayanların kalplerinde yer bulabilir.

- 60 Kalp için Allah'a duyulan muhabbet ve aşkın dışında hiçbir lezzet, nimet, kurtuluş ve hayat bulunmamaktadır. Çirkin işlerden, fuhşiyattan, zulüm, azgınlık, haksızca üstünlük taslamaktan duyulan zevke gelince, Allah bunları yapanları sadece en büyük azabı ve elemi tatsınlar diye derece derece helâke yaklaştırır ve böylece onları lezzetlerin en büyüğünden mahrum eder. Böyle kimseler, helâk olmaları için kendilerine sunulan lezzetli fakat zehirli yemeği yiyenlerle aynıdırlar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Biz onları bilmedikleri bir yerden derece derece azaba yaklaştıracamız"* (A'râf 7/182).

me güçlerini mâşukları yolunda harcamaktalar. Bundan daha kötü bir bedbahtlık olabilir mi?⁶¹

Sûret aşkında âşık ve mâşuktan her biri birbirlerine zulmeder. Sevilen, kendisini sevene çirkin fiil işleme, dine karşı gelme ve sevenin hem kendisine, hem de başkasına zulmetmesi konusunda yardım eder. Bundan dolayı yanlış aşk, zulmün pek çok çeşidini içinde bulundurur. Hatta kişi kendisini bile bu uğurda telef etmeye yeltendir. İnsan bu aşktan dolayı her yola, kötü huy ve günahlara başvurur ve bu yaptıklarını da umursamaz. Dünya ve mal âşıkları, bina, makam ve diğer nefsanî arzuların âşıkları da böyledir.

61 Sevmeye layık "gerçek sevgili"nin muhabbeti ile sûret aşkı birbirine zıt olduklarından asla bir kalpte bulunamazlar. Birisi kalbe girerse diğerini oradan çıkarır. Kimin bütün sevgisi Allah için olursa, bu sevgi onu diğer sevgilerden alıkoyar ve o kişi sevdiği şeyleri sadece Allah için ve Allah'ın sevgisine vesile olduğu için sever. Çünkü Allah'tan başka her şeyin sevgisi bâtil ve O'ndan başkasını sevenin bu sevgisi sahibi için azaptır. Doğru sevgi (sadık muhabbet), gerçek sevgilinin tek olmasını ve başka şeyin bu sevgiye ortak edilmemesini gerektirir. Allah'tan başkası için olan sevgilere gelince, bu sahibi için vebaldır, felaket ve üzüntü sebebidir, aşağılık ve değersizliğin son noktasıdır. Çünkü insan, ne ve kim olursa olsun, sevdiğine kulluk etmektedir. "*Hevâ ve hevesini ilâh edinen ve Allah'ın saptırdığı kişiyi gördün mü?*" (Câsiye 45/23).

b) Şeklî ve Tabii Aşk

Şeklî ve tabii aşka gelince; bu, karışıklıkla birlikte⁶² aşırı ve baskın kalbî bir meyildir. Üç kısımdır:

1. Makbul olan: Bu, erkeğin karısını sevmesidir. Bu sevgi aynı zamanda faydalıdır. Çünkü kişinin gözünü ve kalbini ailesinden başkasına çevirmesi engeller.

2. Mübah olan: Kişinin bilerek ve isteyerek bir teşebbüste bulunmaksızın sadece kendisine anlatılması veya bizzat görmesi sonucunda âşık olmasıdır. Fakat bu aşkın kişiyi bir günaha sevketmemesi lazımdır.

3. Menfur aşk: Bu, Allah tarafından iğrenç görülen ve rahmetinden uzaklaştıran kısım olup, tüysüz erkek veya başkasının karısına âşık olmaktır. Bu, kulun din ve dünyasına en zararlı olanıdır ve kişiyi Allah'tan uzaklaştıran en büyük engel ve perdedir. Nitekim Allah Teâlâ, Lût [aleyhisselâm] kavmi hakkında şöyle buyurmuştur: *“Onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı”* (Hicr 15/72).⁶³

62 Karışık olması, nefsanî ve şeytanî saiklerle birlikte bulunmasındadır.

63 Belanın en büyüğü, tüysüz erkeğe âşık olmaktır. Bu belaya bulaşan kişi, ancak Allah'ın gözünden düşmüş, kapısından

c) Mecazi Aşk

Mecazi, kalbi ve ruhanî aşka gelince; bu, ruhanî bağlantılar vasıtasıyla olan manevi bir cezbedir. Üç kısımdır:

1. Müminin hocasına ve mürşidine aşkı.
2. Veliye, geçmiş büyüklere veya sahabeye âşık olması.
3. Peygamberlere âşık olması. Allah'ın salât ve selâmı onlara olsun!

Bu aşk kişiye pek çok fayda sağlar,⁶⁴ güzel

kovulmuş ve kalbi Allah'tan uzaklaştırılmış birisi olabilir. Bu hastalığın ilacı, kalpleri evirip çeviren Allah'tan yardım istemek, O'na sadakatle sığınmak, O'nun zikriyle meşgul olmak, başka sevgilerden soyutlanıp, yerlerine Allah'ın sevgisini, yakınlığını ve rızasını koymaktır.

- 64 Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Resûlüm, de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki, Allah da sizi sevsin"* (Âl-i İmrân 3/31). *"Sadıklarla beraber olunuz"* (Tevbe 9/119). *"Allah'a yaklaşmak için vesile arayınız"* (Mâide 5/35). *"Onlara, kendilerini peygambere tercih etmek uygun değildir"* (Tevbe 9/120). Hz. Peygamber de [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurur: *"Allah Teâlâ ahirette buyuracak ki: 'Benim celâlim için birbirlerini sevenler neredeler. Benim gölgemden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bugün onları gölgelendireceğim"* (Müslim, Birr, 12). Bir kişi Peygamberimiz'e [sallallahu aleyhi vesellem], bir topluluğu sevip onlara kavuşamayanın durumunu sorunca, Peygamber Efendimiz şu cevabı verir: *"Kişi sevdiği ile beraberdir"* (Tirmizî, Zühd,

50). Yine şöyle buyurur: “İyi arkadaş attara benzer; o, güzel kokulu yağlardan vermese de, hoş kokusundan sana da ilişir. Kötü arkadaş ise, demirci körüğüne benzer; kıvılcımlarından üstün başın yanmasa da, ağır kokusu sana da ulaşır” (Buhârî, Büyü’, 38). Yine kudsî hadiste Allah Teâlâ buyuruyor: “Benim için birbirini sevenler, benim için birbirleriyle sohbet edenler, benim için birbirine cömertçe ikram edenler ve benim için birbirini ziyaret edenler, benim sevgimi hak etmişlerdir” (Mâlik, el-Muvatta, 2/954). Bir rivayette de, “Benim celâlim için birbirlerini sevenlere nurdan minberler vardır. Onlara peygamberler ve şehidler gıpta ederler” (Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/239). Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem], “Ebû Zer! İmanın hangi bağı daha güvenilirdir?” diye sorar. O da, “Allah ve Resûlü daha iyi bilir.” diye cevap verir. Bunun üzerine Allah Resûlü, “Allah için dostluk, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir” buyurur (Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr, 11/215). Yine Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem], “Müslüman, kardeşini hasta ve normal halde iken ziyaret edince Cenâb-ı Hak buyurur ki: Sen iyi ve temiz olasın, yürüyüşün de güzel olsun ve cennette bir ev hazırladın” buyurmuştur (İbn Mâce, Cenâiz, 2). Yine, “Kişi kardeşini sevdiği zaman ona bu sevgisini bildirsin” buyurmuştur (Ebû Dâvûd, Edeb, 123). Yine buyurmuştur: “Sadece müminle arkadaşlık et, yemeğini sadece müttaki yesin” (Ebû Davud, Edeb, 19). “Bir kişi biriyle kardeş olduğu zaman, ona adını, babasının adını ve kimlerden olduğunu sorsun. Çünkü bu, sevginin geçişini daha iyi sağlar” (Tirmizî, Zühd, 54). Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] kıyametin ne zaman kopacağını soran birine, “Sen kıyamet için ne hazırladın?” diye sordu. Adam, “Ben onun için çokça namaz, oruç ve sadaka hazırlamış değilim. Fakat ben Allah ve Resûlü’nü seviyorum” dedi. Peygamber Efendimiz ona, “Sen sevdiğinle berabersin” diye cevap verdi (Buhârî, Edeb, 96; Müslim, Birr, 50). Yine Allah Resûlü, “Ben kendisine nefsinden, malından, babasından, evladından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça, hiçbiriniz iman etmiş olamaz” buyurmuştur (Buhârî, Eymân, 2). “Üç şey kimde

ahlâkı kazanmaya vesile olur ve ilâhî aşk için bir sebep ve mukaddime olur.

d) Hakiki Aşk

Hakiki aşk ve ezeli sır ise, Allah'ın tecelliya-tının alakaları vasıtasıyla gerçekleşen manevi bir cezbedir, dumansız bir ateş, yüksüz bir ağırlıktır, şevk, zevk, aydınlanma, yanma, ışık, rıza, arınma,

bulunursa imanın tadına varır: Allah ve Resûlü'nü her şeyden çok sevmek, sevdiğini Allah için sevmek ve küfre dönmeyi ce-hemme atılmak kadar kötü görmek" (Buhârî, İmân, 8). Rivayete göre, arşın sütununa şöyle yazılıdır: "Kim benim rahmetime iştiaak duyar ve benden isterse ona veririm. Kim de bana, Muhammed'e salât getirerek yaklaşırsa, deniz köpüğü kadar günahı da olsa onu bağışlarım."

Yerilen ve övülen her muhabbet ve aşkın birtakım etkileri, sonuçları, gerekleri ve hükümleri vardır. Bu etkiler zevk, coşkunkuluk, halavet, şeref, yakınlık, sevgiliyle bütünlük, ayrılık, uzaklık, alıkonma, hicran, ferah, sevinç, ağlama, hüzn vb. gibi şeylerdir. Bozuk sevgi ve ten aşkı ancak bozuk inanç ve fikirden veya galip gelen hevâdan ya da bunların bileşkesinden kaynaklanır ve bunların bir kısmı diğerine yardımcı olur ve hak ile bâtılı birbirine karıştıran bir şüpheye sebep olurlar. Kişinin bu konularda hak yolda oluşunun alameti, iç dünyasında ve hareketlerinde dinin emirlerine uymasıdır. Eğer sevgi doğru ise, onun bütün sonuçları faydalıdır. Yok, sevgi yanlış ise onun her şeyi de zararlıdır. "Allah iyi iş yapanları sever" (Mâide 5/93). Hanefiler'in çoğunun ittifak ettiği üzere, imanin kökü sevgi köküne bağlıdır. İmanın kemali de sevginin kemaline bağlıdır.

parıldama, cila, letâfet ve güzelliştir, sırdır, sözsüz bir haldir.

Bu da üç kısımdır:

1. Ârif ve siddîkîn Allah'ın sıfatları ve kemaline âşık olması.
2. Allah'a kavuşmaya (visal) âşık olması.
3. Allah'ın cemâline ve mutlak olarak zatına âşık olması.

Bu aşkın alameti şunlardır: Göz yaşları, yumuşak başlılık, tevazu, boyun eğmek, sabır, inkisar... Bunlar da kemal, huzur, yakîn, ihtiyar ve mâsivayı terkedip, işleri her şeyin en iyisini irade eden mâşukun ihtiyarına havale etme sonucunu getirir. Mal ve boş emel kaydında olan kimsenin aşktan ve ilâhî cemâlden haberi yoktur. Bu aşkın sayılamayacak kadar menfaati vardır.⁶⁵ En büyük nimet, en yüce saadet ve en üstün lutuf budur. Bu aşk,

65 Bu faydalardan bazıları şunlardır: Kalp inceliği, nefsin ve aklın olgunlaşması, kişiyi güzel ahlâka sevk etmesi, güzel edep yanında, korkakların kalplerine cesaret verir, anlayışı kıt olanın zihnini safiyeştirir, cimrinin elini açar, kötü huyları törpüler, kraların gücünü zayıflatır. O hiç dostu olmayanın dostu, arkadaşı olmayanın arkadaşıdır; kederleri giderir ve kişiye sevinç verir.

ihsanın, lutfun ve ikramın zirvesidir, gizli hazinedir, mutluluğun anahtarıdır, kalbin temizlenmesi,⁶⁶ göğsün selâmeti,⁶⁷ Rabb'in marifeti, melekût, ceberût ve lâhût âlemlerinin seyri, gaybın kapıları, karanlıkların kaldırılması, perdenin keşfi,⁶⁸ kalbin lezzeti, hûri ve gılmanların özüdür. Ve o, evliyanın maddesi, enbiyanın seyridir; o, makam-ı Ahmedî, kadem-i Muhammedî'dir. Yine o, uzaklıktan ve ateşlerden kurtuluş, Rahmân'a visal ve yakınlıktır.

66 Âyette şöyle buyrulmuştur: *"O gün ne mal ne de evlatlar fayda verir. Fayda görecekteler ancak Allah'a selim bir kalp ile gelenlerdir"* (Şuarâ 26/88-89). Buradaki "selim kalp" şirk, kin, haset, cimrilik, kibir, riya, kendini beğenme, dünya sevgisi ve diğer kötü huylardan selâmette olan kalptir. Bir görüşe göre ise selim kalp, kişiyi Allah'tan uzaklaştıran her tür âfetten berî olan kalptir. Yine bir görüşe göre, Allah'ın emrine zıt olan her tür istekten selâmette olan kalptir. Diğer görüşler ise şöyledir: Selim kalp, Allah'ın dinine zıt düşen şüphelerden uzak olan kalp; Allah'ın muradı ile çatışan her türlü iradede uzak kalp; Allah'a giden yolda bütün engellerden kurtulmuş kalp selim kalptir ve selim kalbin sahibi dünyada, kabir âleminde ve ahirette cennette olup, vardığı yer rıza makamıdır.

67 İshak demiştir ki: Âşıkların ruhları latif ve hoş, bedenleri ince ve hafiftir. Sözleri ölümlerin kalplerini diriltir, akılları ziyade eyler.

68 En büyük perdeler beştir: Tevhide zıt olan şirk, sünnete zıt olan bid'at, emre ters düşen şehvet, zikri ortadan kaldıran gaflet ve mâsivadan soyutlanmayı ve ihlâsı iptal eden hevâdır. Nefis ise bu beş perdeden daha büyük engel olup, ilacı onu kesen aşktır.

Kütüb-i Sitte ve *Mesâbîh* şerhleri, Kadı Beyzâvî ve Fahreddin er-Râzî'nin tefsiri, *el-Hidâye*, *et-Tatarhâniyye* ve *Şerhu'l-Mevâkîf* kitaplarında da böyle yazılıdır.

Allah'ın salât ve selâmı, Peygamber Efendimiz'e, onun değerli ailesine olsun...

İKİNCİ BÖLÜM

DUA ÂDABI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Kendisinden isteyene icabet eden, zatına yöneleni mahrum etmeyen ve zorda kaldıklarında rahmetine uzak ve yakın olanları icabet hususunda eşit tutan Allah’a hamd; zikri müminler için güzel olan, duası müslümanlar hakkında icabetle karşılanan Peygamberimiz’e, ailesine, ashabına ve kıyamete kadar onlara tâbi olanlara salât ve selâm olsun.

Fakir Ahmed b. Mustafa Ziyâeddin der ki: Dua, bir kişinin, “Yâ Rabbi, yâ Rahmân, yâ Rahîm” gibi sözler söylemesidir. Bu sözler aynı zamanda birer “nida”dır. Kur’an’da bu manada şöyle buyrulmuştur: “(Zekerîyya) Rabb’ine gizli bir şekilde nida etti” (Meryem 19/3). “Rabb’ine, ‘Rabbim, beni yalnız bırakma!’ diye nida etti” (Enbiyâ 21/89). “Orada Zekerîyya Rabb’ine dua etti ve ‘Rabbim’ dedi” (Âl-i İmrân 3/38). Yani, “Yâ Rabbi” dedi.

Sonra, bil ki duanın birtakım rükünleri, şartları ve edepleri vardır.

A) Duanın Rükünleri

Duanın rükünlerinden bir kısmı şunlardır:

1. Dua ile istenilen şey, isteyen kişinin mertebesine uygun olmalıdır. Yani, kişi dua ederken, Hz. İbrahim [aleyhisselâm] gibi, yüce Allah'tan kendisine ölüleri nasıl dirilttiğini göstermesini istememelidir. Yahut, Hz. Musa [aleyhisselâm] gibi, “Yâ Rabbi, bana kendini göster, bakayım” dememelidir. Yahut da Hz. İsa [aleyhisselâm] gibi, “Yâ Rabbi, bize gökten bir sofrayı indir” şeklinde dua etmemelidir.

2. Göklerin haberini almak için kendisine bir melek indirilmesini istememelidir.

3. Anne babasının diriltilmesini istememelidir. Çünkü bu yaratılış kanuna terstir.

4. İstenmesi günah olan bir şeyi istememelidir.

5. İsteğini doğru bir şekilde arzetmelidir.

6. Dua ederken Allah hakkında hüsnüzan etmelidir ki kalbine duasına icabet edileceği ümidi, reddedilme korkusundan daha çok gelsin.

7. Allah'ın güzel isimleri ve yüce sıfatlarıyla dua etmelidir. Rabbimiz şöyle buyuruyor: *“En güzel isimler Allah'a aittir. Allah'a onlarla dua ediniz”* (A'râf 7/180).

8. Ne istediğini bilerek dua etmelidir. Hakikatini bilmediği derleme dualarla dua etmemelidir.

9. Dua kişiyi Allah'ın farz kıldıklarının vaktini geçirecek kadar meşgul etmemelidir.

10. Duada kesin olarak arzusunu dile getirmeli, “Rabbim, istersen şöyle yap” şeklinde dua etmemelidir.

11. Duada dilini düzeltmeli, kendisiyle aynı seviyedeki birine ya da arkadaşına hitap edince hayâsız, edepsiz ve eksik akıllılığa nispet edileceği bir üslupla Rabb'ine hitap etmemelidir.

12. Duada acelececi olmamalıdır. Yani, duasına tam istediği zamanda icabet edilmediği zaman ümitsizliğe düşüp, duayı terketmemelidir. Tam aksine, boyun bükerek ve içten bir saygı ve korku ile dua etmeli, duasına icabet olunana dek dua ve tazarruya devam etmeli ve duaya icabet geciktikçe daha çok dua etmelidir.

13. İhtiyacını, Allah'ın zatına nispetle büyük görerek istememelidir. Bilakis, büyük olsun küçük olsun hepsini birlikte istemeli ve Allah'ın icabette çok büyük olduğunu düşünmelidir.

B) Duanın Şartları

Duanın şartları ise şunlardır:

1. Duadan önce tövbe etmek.
2. Üzerindeki hakları sahiplerine vermek.
3. Helâl yemek.

4. Doğru sözlü olmak. Denilmiştir ki: Duanın iki kanadı vardır. Bunlar, helâl yemek ve doğru sözlü olmaktır.

5. Bütün varlığıyla yönelmek. İşte bu, duaya icabeti en iyi temin eden sebeptir. Duada haddi aşmak ise, duanın kabul edilmeme sebebidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Rabb'ini-ze yalvara yakara ve gizlice dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez"* (A'râf 7/55). Denilmiştir ki: Haddi aşmak, "Allahım, beni peygamber veya melek yap" gibi dinen imkânsız olan bir şeyi ya-

hut aklı kıt veya cahil birinin, “Allahım beni sultan veya vezir yap” demesindeki gibi normal olarak gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeyi yahut da sarhoşken dua edip bir şey istemektir. Bu durumda kişinin duası ilâhî huzura yükselemez.

Yine denilmiştir ki: Haddi aşmak, duanın rükün, şart ve edeplerini terketmektir.

Sehâvî ve İbn Ata demiştir ki: “Duanın rükünleri, kanatları, sebep ve vakitleri vardır. Eğer rükünleri tam olursa, güçlenir; kanatları tam olursa gökte uçar; sebeplere denk düşerse başarıya ulaşır; vakitlerine denk gelirse kişi muradına erer ve kazanır. Duanın rükünleri, kalp huzuru, rikkat, boyun eğmek, kalbi sebeplerden koparıp Allah’a bağlamaktır. Duanın kanatları, doğruluktur. Vakitleri, seherlerdir. Sebepleri, Hz. Peygamber’e [salallahu aleyhi vesellem] salavat okumaktır.”⁶⁹

69 Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemseddin, *el-Kavlü'l-Bedî' fi's-Salâti ale'l-Habîbi's-Şefî'*, Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân, 1422/2003, s. 224.

C) Duanın Edepleri

Duanın edepleri ise şunlardır:

1. İstemede azimli ve ısrarlı olmak.
2. Sadece bela ve sıkıntılı anlarda değil, rahat zamanlarında da duaya devam etmek.
3. İsteddiği zaman kararlı olmak.
4. İsteğini üç defa tekrar etmek.
5. Özlü sözlerle dua etmek.
6. Hz. Peygamber'e [sallallahu aleyhi vesellem] salavat okuyarak duayı bitirmek.
7. Abdestli olarak dua etmek.
8. Kibleye yönelmek.
9. Ellerini omuz hizasına kaldırmak.⁷⁰

70 Duanın kaidesi dörttür: 1. İsteme duasında sünnet olan, ellerin içini semaya açarak omuz hizasına kaldırmaktır. 2. Korku duası: Veba, kıtlık, musibet gibi şeylerden kurtulmak için yapılan duada sünnet olan, bir şeyden sakınan insan gibi ellerinin arkasını göğse kaldırmaktır. 3. Tazarru duasında sünnet olan, İmam Şâfiî'nin teşşehhüdde yaptığı gibi, serçe parmağıyla yüzük parmağını uzatıp, orta ve baş parmağıyla halka yaparak işaret parmağıyla işaret yapmaktır. 4. Gizli duada ise eller kaldırılmaz. Bu, kişi ile Rabb'i arasında kalpte olan gizli duadır. Bu şekillerin hikmeti ise şudur: El, zâhirî ve bâtinî açıdan dua edenin Rabb'ine yönelişinin tercümanı olur.

10. Duada sesini yükseltmemek.
11. Duayı bitirince ellerini yüzüne sürmek.
12. Duasına icabet edildiğini anlayınca Allah'a hamd etmek.
13. Duaya hamd ile başlamak.
14. Duanın başında Hz. Peygamber'e [sallallahu aleyhi vesellem] salavat okumak.
15. Duayı hamd ile bitirmek.
16. Gündüz ve geceyi duasız geçirmemek.
17. Duadan önce salih bir amel işlemek.
18. Günahlara ısrarla devam ederken duada bulunmamak.
19. İhlâslı olmak.
20. Duayı gizli yapmak. Öyleki, duasını sadece, kendisiyle münâcâtta bulunduğu zat işitmelidir. Çünkü âyetlerde, *"Rabb'inize yalvara yalvara ve gizlice dua edin"* (A'râf 7/55), *"(Zekeriyya) Rabb'ine gizli bir şekilde nida etti"* (Meryem 19/3) buyrulmuştur. Selef demiştir ki: Gizli yapılan bir dua, açık yapılan yetmiş duadan daha hayırlıdır.

D) İcabet Zamanları

Duaya icabet edilen zamanlar şunlardır:

1. Kadir gecesi.
2. Arafat.
3. Ramazan ayı.
4. Cuma günü ve gecesi.
5. Bayram geceleri.
6. Receb ayının ilk gecesi.
7. Şaban ayının ortasındaki gece.
8. Gecenin tam ortası, ikinci yarısı, ilk üçte biri ile son üçte biri.
9. Seher vakti.
10. Cuma saati. Bu vakit, icabetin en çok ümit edildiği zamandır.
11. Ezan okunduğu vakit.
12. Ezan ve ikâmet arası.
13. Başına bela sıkıntı gelen için, “hayye ale’s-salâh” ve “hayye ale’l-felâh” arası.
14. İkâmet getirilirken.

15. Farz namazdan sonra.

16. Secdede.

17. Kur'an okuduktan ve özellikle hatim yaptıktan sonra.

18. Fâtiha'yı bitirip, "ve le'd-dâllîn" dedikten sonra.

19. Zemzem içerken.

20. Horoz öterken.

21. Müslümanlar toplandığında.

22. Dinî edeplere uygun olarak icra edilen zikir meclislerinde.

23. Yağmur yağarken.

24. Cihad safları Allah yolunda savaş için harekete geçtiği zaman.

25. Kalp saf ve ihlâslı iken.

26. İkinci vakti.

27. Yolculukta.

28. Hasta iken.

29. Darda kalınca.

E) İcabet Mekânları

Duaya icabet edilen yerler şunlardır:

1. Kâbe'yi görünce.
2. Mescid-i Harâm.
3. Mescid-i Aksâ.
4. Mescid-i Nebî.
5. Tavafta.
6. Mültezem'in yanında.
7. Kâbe'nin içinde.
8. Zemzem Kuyusu'nun yanında.
9. Makâm-ı İbrahim'in arkasında.
10. Safâ ve Merve'de.
11. Sa'y yaparken.
12. Arafat, Müzdelife, Mina ve cemeratta.
13. Salihlerin kabirlerinin yanında.

F) Dualarına İcabet Edilenler

Dualarına icabet edilenler şunlardır:

1. Zorda kalanlar.
2. Mutlak manada zulme uğrayanlar, isterse kâfir veya fâcir olsunlar.

3. Babanın evladına duası.
4. Âdil yöneticinin duası.
5. Salih insanın duası.
6. İyi evladın anne babasına duası.
7. Yolcunun duası.
8. Oruçlunun iftar ederken yaptığı dua.
9. Evine dönünceye ve döndükten kırk gün sonrasına kadar hacının duası.
10. Dönünceye kadar Allah yolunda cihada çıkan gazinin duası.
11. Bir müslümanın, kardeşine gıyabında yaptığı dua. Bu, en çabuk icabet edilen dualardandır.
12. Tövbe edenin duası.

G) Duaya İcabetin Alametleri

Duaya icabet edildiğinin alametleri şunlardır:

1. Haşyet.
2. Ağlama.
3. Ürperme.
4. Bazan da titreme olabilir.

5. Kalp yumuşaması, arkasından da kalp sükûneti olur.

6. Gönülde neşe ve canlılık.

7. Zâhirde huzur. Hatta dua eden kişi, omuzunda ağır bir yük varmış da, onu bırakmış zanneder. Bundan dolayı, yalvarmaktan, Rabb'ine yönelmekten, huzur ve muhabbetten gafil olmamalıdır.

H) Duanın Kısımları

Sonra bil ki duanın üç kısmı vardır:

1. Günahlara perde olan dua.
2. Günahları silen dua.
3. Dereceleri yükselten dua.

Kim duayı şartlarına uyarak yaparsa, icabet, kazanç ve iki dünyada da kurtuluş elde eder. Selef demiştir ki: Duanın hakikati, kulun, zararı uzaklaştırmak yahut bir menfaat temin etmek için nida etmesidir. Belanın dua ile geri çevrilmesi ve Mevlânın rahmetini çekmesi ilâhî hüküm gereğidir. Tıpkı yayın oku atmaya ve suyun bitkinin çıkmasına sebep oluşu gibi.

Kul devamlı zikir, dua ve Allah'a yakarış üzere olduğu zaman, melekler onu bütün kötü şeylerden muhafaza ederler. Salih amel de aynı şekildedir. Yani kul, taatlere devam ettiği, hayırları sürekli yaptığı, güzel huylar edindiği ve kötülükleri iyiliklere çevirdiği sürece, bu kulun yoluna bela inip de, yolunu hayırlarla ve güzel ahlâkla mamur edilmiş ve taatlerle dolu olarak bulduğunda, bu bela hapsedilir, geçecek bir menfez bulamaz. Böyle kulun duası ve salih ameli, kendisini beladan engellemiş olur. Çünkü bela ve dua çarpışırlar. Bazan dua galip gelir, bazan da bela. Dua yenerse, belayı kaldırır, gökleri yarar ve Allah'a ulaşır. Bela galip gelirse, duayı ortadan kaldırır ve kulun üzerine iner.

Şu âyetlerde yukarıdaki hususlara işaret bulunmaktadır:

“Sizi ve yaptıklarını yaratan Allah'tır” (Sâffât 37/96).

“Allah, işinde muktedirdir” (Yusuf 12/21).

“Kullarım sana beni sorduklarında, (bilsinler ki) ben onlara yakınım. Dua edenin duasına icabet ederim. Öyleyse onlar da benim çağırma icabet etsinler” (Bakara 2/186).

“(Azap geldiğinde) siz sadece Allah’a dua edersiniz. Dua ettiğiniz şeyi sizden kaldıracak O’dur” (En’âm 6/41).

Hız. Peygamber’in [sallallahu aleyhi vesellem] şu hadisleri de aynı gerçeğe işaret etmektedir:

“Dua ve bela kıyamete kadar sürekli çarpışır-lar” (Taberânî, ed-Duâ, s. 31). Bu, duanın belaları sav-ma ve rahmet ve menfaatleri çekmeye bir sebep olmasıdır.

“Allah katında duadan daha değerli bir şey yoktur.” (İbn Mâce, Dua, 1)

“Kim Allah’tan istemezse, Allah ona gazap eder” (Tirmizî, Daavât, 3).

“Dua ibadetin tâ kendisidir” (İbn Mâce, Dua, 1). Bu sözden sonra Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] şu âyeti okudu: “Bana dua edin, size ica-bet edeyim” (Mü’min 40/60).

“Dua kazâyı geri çevirir. İyilik ise ömrü artırır. Ve kul, günah sebebiyle rızıktan mahrum olur” (İbn Mâce, Fiten, 22; Taberânî, ed-Duâ, s. 30).

“Dua, Allah’ın ordularından biridir. Kaza kesinleştikten sonra bile onu geri çevirir” (Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, 2/63).

“Dua, müminin silahı, dinin direği ve göklerin ve yerin nurudur” (Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, 2/62).

“Dua, gelmiş ve gelecek olan musibetlere karşı fayda verir. Ey Allah’ın kulları, duaya sarılınız” (Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, 2/63).

“Dua, rahmetin anahtarıdır” (Deylemî, *Firdevsü’l-Ahbâr*, 2/224).

“Dua, belaları geri çevirir” (Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, 2/63).

“Bir müslüman Allah’a dua edip, duasında günah ve akrabalık bağlarını kesmeye dair talep olmadığında, Allah mutlaka şu üç şeyden birini ona verir. Ya duasına aynen karşılık verir, ya ondan bir kötülüğü uzaklaştırır ya da bu duanın karşılığını ona verilmek üzere ahirete sevap olarak saklar” (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/18).

“Çokça dua ediniz. Çünkü kapıyı çokça çalan için kapının açılma ihtimali daha yüksektir” (Beyhakî, *Şuabü’l-İmân*, 2/384).

“Müslümanın, kardeşi için gıyabında yaptığı duaya icabet edilir. Onun başının yanında görevli bir melek bulunur ve kişi her dua ettiğinde görevli melek, ‘Âmin, senin için de Allah aynısını versin’ der” (Müslim, Zikir, 25).

“Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü onun duasıyla Allah arasında bir perde yoktur” (Müslim, İmân, 7).

“Allah’ın fazlından isteyiniz. Çünkü Allah kendinden istenmesini sever. İbadetin en üstünü de, sıkıntıdan kurtulmayı beklemektir” (Tirmizî, Daavât, 116).

“Sizden kime dua kapısı açılmışsa, ona rahmet kapıları açılmıştır” (Tirmizî, Daavât, 102).

“Sıkıntılı zamanlarda Allah’ın, kendi duasına icabet etmesini isteyenler, rahat zamanlarında çokça dua etsinler.” (Alî el-Müttakî, Kenzü’l-Ummâl, 16/261).

“İcabet edileceğine yakinen inanarak dua edin ve bilin ki, Allah gafil ve boş şeylerle meşgul bir kalbin duasına icabet etmez” (Tirmizî, Daavât, 66).

“Sizin Rabb’iniz hayat sahibi ve kerimdir. Kulu kendisine ellerini kaldırdığında onları boş geri çevirmeyi şanına layık görmez” (Teberânî, ed-Duâ, s. 84).

“Acele edip de, ‘Dua ettim fakat duama icabet edilmedi’ demediğiniz sürece size icabet edilir” (Müslim, Zikir, 25).

“Dua ibadetin özüdür” (Tirmizî, Daavât, 1).

Denilmiştir ki: Duanın anlamı, kulun Rabb’ini yardıma çağırması ve O’ndan yardım istemesidir. Duanın hakikati de, Allah’a muhtaç olduğunu ve güç ve kudretinin olmadığını ortaya koymasıdır. Dua, kulluğun işareti, zelil, beşer, aciz ve fakir oluşun şuuruna varılmasıdır. Duada Allah’a övgü vardır, cömertlik ve ihsanın O’na ait olduğunun ifadesi vardır.

Yine denilmiştir ki: Dua ihtiyacın anahtarı, sıkıntı, üzüntü ve kederlerin aşılmasıdır.

Âriflerden biri demiştir ki: Dua, müridlerin merdiveni, tevhid edhlinin ipi ve ihlâs sahiplerinin tutamağıdır.

Yine denildiğine göre, dua bir mektuplaşmadır. Mektuplaşma devam ettiği sürece kul ile Rabb’i arasında uzaklık olmaz.

Şu da söylenmiştir: Dua, ilâhî hükme karşı rıza ile mukabele etmektir.

Şöyle de denilmiştir: Dua ihsanı ve rızayı gerektirir.

Bir söz de şöyledir: Dua, günahları terketmektir. Çünkü günahlar duanın yolunu kapatırlar.

I) Duanın Özellikleri

Duanın bazı özellikleri şunlardır: Dua, ibadettir, ihlâstır, hamd ve şükürdür, medh ü senâdır, isteme, tevhid, rağbet, hibe, münâcât, tazarru, tezellül, boyun eğme, yardım dileme ve ibadetin özüdür, rahmetin anahtarı, saadet, başarı ve kurtuluştur.

J) Duanın Çeşitleri

Sonra bil ki duanın çeşitleri vardır:

1. Sünnet.
2. Müstehap.
3. Mekruh.
4. Haram.
5. Küfür.

Sonra bil ki duanın en hayırlısı, tesbih (sübhâ-nellah), nida, tenzih, tehlil (lâ ilâhe illallah), hamd

ve Allah'ı yüceltme ile başlayan duadır. Zira Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] buyurmuştur ki: *“Allah'ın en çok sevdiği sözler dördtür: Sübhânelah, el-hamdü lillâh, lâ ilâhe illallah ve Allahüekber”* (Müslim, Âdâb, 2).

Yine denilmiştir ki: Duanın en hayırlısı, Allah'ın güzel isimlerinden birini içinde bulunduran duadır.

Şöyle de denilmiştir: İnsanın dua ederken, Kur'an ve Sünnet'te bulunan dualara öncelik vermesi müstehaptır.

Sonra bil ki şifa ve ilâhî yardım isteme amacıyla okunan zikirler, âyetler ve dualar aslında faydalı ve şifalıdır. Ancak şifa gerçekleşmez veya geç gelirse, sebebi şunlardır:

1. Dua edenin kalbinin zayıflığı ve dua ederken Allah'a tam yönelmemesi. Bu durumda dua yaydan zayıf çıkan ok gibidir.

2. İstenen şeyin gerçekleşme imkânının bulunmaması.

3. Duanın kendisinde bir sorun olması: Allah'ın sevmediği bir şeyi istemek gibi.

4. Duanın kabulüne mani bir durumun bulunması; haram yemek, duanın âdap ve şartlarına riayet etmemek, haksızlık yapmak, günahların, şehvetin, boş şeylerin ve gafletin kişiyi galebesi altına alması gibi. *“Kim ki Rabb’inin makamında korkar ve nefsini yasak arzulardan alıkorsa, onun varacağı, barınacağı yer cennettir”* (Nâziât 79/40-41).

Allah, mahlûkatın en şerefli olan zata, bütün aile ve ashabına rahmet eylesin. Ve âlemlerin Rabb’i Allah’a hamdolsun.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel (v. 241/855), *el-Müsned*: Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1419/1998.

Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, Beyrut 1401/1981.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (v. 256/870), *Sahîhu'l-Buhârî*, Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1407/1987.

Deylemî, Ebû Şücâ Şîrûye, *el-Firdevsü'l-Ahbâr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406/1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as Sicistânî, *Sünenü Ebû Davud*, Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, ts.

Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâüddin, *Gâfillerin Kurtuluşu* (trc.Mehmed S. Bursalı), Konya: Vuslat Vakfı Yayınları, 2006.

Gündüz, İrfan, *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddin (k.s) Hayatı-Eserleri-Tarikat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarikatı*, İstanbul: Seha Neşriyat, 1984.

Hâkim, en-Nîsâbûrî (v. 405/1014), *el-Müstedrek*, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1990.

İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Cevâbü'l-Kâfî li-men Seele ani'd-Devâi's-Şâfî*, Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1996.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd (v. 273/887), *Sünenü İbn Mâce*, Mısır: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, ts.

Kudâî, Ebû Abdullah Muhammed b. Selâme (v. 454/11062), *Müsnedü's-Şihâb*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1986.

Mâlik b. Enes (v. 179/795), *el-Muvatta*, Mısır, ts.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc (v. 261/875), *el-Câmiu's-Sahîh* (nşr. M. Fuad Abdulbakî), Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es-Sünen* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Halep: Mektebü'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, 1406/1986.

Süyûtî, Celâleddin Abdurrahman, *el-Fethu'l-Kebîr*, Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1423/2003.

Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (v. 360/971), *el-Mu'cemü'l-Kebîr* (nşr. Hamdi b. Abdülmecid es-Selefî), Musul: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1404/1983.

a.mlf., *ed-Duâ*, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1413.

Tirmizî, Muhammed b. İsa Ebû İsa, *es-Sünen*, Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.

DUA ÂDABI

Dua ibadettir, ihlâstır, hamd ve şükürdür,
medh ü senâdır, isteme, tevhid, râğbet,
hibe, münâcât, tazarru, tezellül, boyun
eğme, yardım dileme ve ibadetin özüdür,
rahmetin anahtarı, saadet, başarı ve kurtu-
luştur.

Duanın nasıl yapılması gerekir, şartları
nelerlerdir, kabul olması için hangi zamanı
ve mekânı tercih etmeliyiz?

Kabul olan duanın alametleri nelerdir?
Dua ibadeti için en güzel yol haritası bu
kitapta.

ISBN 978-605-159-239-8

